

7-20
MINISTRIJA E ARSIMIT
KOMISJONI TEKNIK

Nr. 20

FOLKLORË

Vëllim i I

MBLEDHJE FJALËSH, FRAZELOGJIJE, GOJDHANA-
NASH, BESIMESH TË KOTA, ZAKONESH, KANGËSH
E PRRALLASH TË BOTUEME NË «SHKOLLËN KOM-
BËTARE» GJATË VJETIT 1938-1939 DHE TË PËRPU-
NUEME PËR KOMISJONIT TEKNIK

TIRANË, 1939

SHTËPIJA BOTONJËSE «KRISTOLU» RASIS

9/1/38
BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

MINISTRIJA E ARSIMIT
KOMISJONI TEKNIK
Nr. 20

FOLKLORE

Vëllim i I

MBLEDHJE FJALËSH, FRAZELOGJIJE, GOJDHANA-
NASH, BESIMESH TË KOTA, ZAKONESH, KANGËSH
E PRRALLASH TË BOTUEME NË «SHKOLLËN KOM-
BËTARE» GJATË VJETIT 1938-1939 DHE TË PËR-
NUEME PREJ KOMISJONIT TEKNIK

SHKODER, 1939
SHTËPIJA BOTËNJËSE «IRISTO LUARASI»

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

Në vend të parathanëjes

Mbledhja e Folklorës ka randësi të madhe për çdo popull, pse ajo është burimi i pashterun për vëzhgime e studime në fushë të çdo dije: të gjuhësisë t' etnografisë, të historisë, etj. Se sa randësi i jipet punës së Folklorës në botën e qytetnueme duket nga studimi dhe interesi i math që dëfthehet për mbledhjen e saj: pasunija folkloristike: kange e proverbe, gojdhana e legjenda, fjalë e fraseologji, zakone e prralla e çdo gjë që i përket shfaqjes së jetës mendore e morale të një kombi mbledhet e studjohet sot me kujdes të math me anë gazetash, rivistash, njerëzish studimtarë e shoqërijash të ndryshme.

Gjithashtu e aqë më fort edhe ne duhet t' i japim randësinë më të madhe mbledhjes së Folklorës, pse studimi i kësaj prej njerëzish kompetentë, s' onësh e të huejsh, do të lëshojë dritë mbi shumë gjëra t' errëta e të parrmueme ende në lamë t' etnografisë, të gjuhësisë e gjithazi të historisë s' onë. Mjerisht deri sot në mbledhjen e Folklorës kemi bënë një punë sporadike, të paorganizueme e të pasigurre, e kjo nuk ka veçse pak vjet që ka fillue me atë të Përkohshëmsh, si të „Hyllit të Dritës“, të „Lekës“, t' „Edukatës së re“, të „Cirkës“, dhe në fund të „Shtyllës Kombëtare“, si edhe të disa privatëve si të Mitkos (Bleta Shqiptare), të Dinos (Vale e Detit), të V. Prekushit (Visari Komtar), të S. Frashërit (Folklor), etj.

Këtu nuk duhet qitë në harresë puna që bënë Komisioni i posaçëm në kohë të Njëzetepesëvjetorit të Pavarsisë s' onë, tue botue tri vëllime plot me landë të çmueshme Folklore. Këtyneve i bashkue një i katërti i botuem në këtë vjet e i punuem prej Komisionit Teknik.

Mirë po mbledhjen e Folklorës nuk duhet ta marrim si një punë të peshme ditëantësh, por si një gjë të ngutshme që nuk pret: roba që shkon pa i u-vù kësaj pune është si të berrun të math materiali të çmueshëm, që mbetet në rrymën e jetës e të kohës, pa shpresë që të gjindet e të mbledhet më. Sa mëte,

rial do të kishim qëmtue, sikur t' i u-kishim përveshë punës me kohë! Por ani se u-kujtuem vonë, s' duhet me bjerrë kohë, por me mbledhë shpejt e me kujdes ç' na ka mbetë, para se me humbë për gjithmonë.

S' ka dyshim se kjo punë më tepër se askujt u përket arsimtarëve të çdo dege, e më fort mësuesvet të Fillorevet. Sepse këta kanë të përpjekun për herë me popullin e ulët të bujqëve e të puntorëve. Këta e njohin më mirë se askush shpirtin e mendjen e atyneve, që u rrisin fëmijt që prej së vogli. Këta më fort se kurrkush kanë mundësinë dhe ngenë t' i afrohen popullit dhe pa i u-çue ndonji dyshim e mosbesim mund të zbulojnë sije thesarin e tij të kulturës së kangëve, të prallavet, të legjendavet, të gojddhanavet, të proverbevet, të besimevet të kota, të zakonevet lipike të visevet të ndryshme.

Porse s' duhet harrue se disa prej mësuesvet t' onë qysh prej kohësh e kanë bërë këtë detyrë, mjerisht një pakicë nga shumica e madhe e tyre. Edhe kjo mbledhje e pakë folkloristike është pema e mudi i punës së mësuesvet të shkollavet fillore, e botueme në „Shkollën Kombëtare“ gjatë vjetit shkolluer 1938-1939 e që po del sot e shqyrtueme prej Komisionit Teknik dhe e përmbledhun në këtë libër të veçantë.

E meriton ta theksojmë se më i pari ndër këta vjen mësuesi Jan Llazari, i cili ç' prej kah motit është dhanë mbas punës folkloristike tue mbledhë e tue botue ndër revista landë të çmueshme folklore. Mbas këtij kanë punue në këtë mbledhje mësuesit: Qemal Haxhihasani, Aleks Dani, Filip Tola, Musa Tafa, Androniqi Malaveci, Selman Cerga, Dhosi Lipe, Mark Leci, Kolë Dema, Javer Malo, O. Ngjella, L. Prifti, S. Furtuzi, P. Maneci, N. Qurku.

Këtu duhet përmendë si bashkëpunatore edhe zonja Margaret Hasluck, e njoftun si folkloriste edhe në gjuhën shqipe.

KOMISJONI TEKNIK

I. Fjalë

A

1. Aklë-a. Emër e një zgavre që bëjnë nëpër dollapet e odavet. Thonë akësh plaçkë ndodhet në aklë ose në hyxhere, me që i thonë edhe hyxhere (kjo e fundit është fjalë turq.).

2. Anth. Për ndonji gjë që është thonë se është si anth. (Krahaso i athët).

3. Araqe. Mos e lidhni gjalmin e thesit kombë, por e lidhni araqe që të zgjidhet lehtë. (Për fjalën kombë krahaso greqishten kōmbos, që do të thotë nye. Thohet: lith një gjë shtrënguet, pickë; kundr.: lith një gjë shli-rueshëm a liuret).

4. Armori-ja (Kurvelesh) = Kryengritje, lemeri, grevë. P. sh. u-bà armori e madhe; n' armori e sipër plaçkiti dyqanin; mos merr pjesë n'armorira; armorija nuk ka vënt këtu.

B

5. Bajzë-a (Peshkopi) = shpezë uji, që ja ngjan korbit, rri gjithënjë n'ujë dhe po të ndiejë ndonjë rrezik kridhet.

6. Balos-i (Peshk.) = pasanik i math. Njeri që ka parë, tokë e gjë të gjallë me shumicë.

7. Bërrëz (Myzeqë) = horëz-a = bironë-a; bimë vendet t'ulta fushore dhe mbin e vetre e rallë në toka jo pjellore e lëndina; rreth kërcyllit bërrëza a horëza ka gjemba dhe në majët përfundon me boçkë sa më ve e gjemba të gjatë.

8. Bëltajë-a (Peshk.) = vendi ku eandronë farat e kungullit a të bostanit, si dhe farat vetë. Që bota bëltajat atij kungulli.

9. Bështajë-a (Peshk.) = vend i pushtuem prej dushkut t'imët. Prej kënde, nxjerrin vetëm gjemba për bagtitë e jo dru.

10. Bigël-a (Gorë) = masë zjarri me fletë. P. sh. m'ep pak bigël u-thye lërla; shtrëngoja verigën biglës.

11. Bihati (me) (Peshk.) = me u-lodhë së tepërmi, me u-kput me u-lyrë. Bihati tue premë misër. (Për këtë fjalë shiko fjalën «Bashkimit» f. 325, ku thohet edhe me pehate).

12. **Bironjë-a** (Myzeqë). Shih fjalën **bërez**. Fjala **biro-një** përdoret edhe për shtazët femëra që nuk pjellin.

13. **Bixul-i** ose **bizul-i** (Skrapar) = shpovarës, ngatërrestar, trubullues. Fjalë e rrjedhur nga **bizë-a** (ase fëndye) P. sh. mos i ven veshin atij **bizuli**. Na ngatërroi **bizuli**.

14. **Bixulkë-a** (Skrapar) = shpovarëse, ngatërrestare. P. sh. nusja i dolli **bixulkë**; ra ngushtë me atë **bixulkë**; nuk pandeha t'ish **bixulkë**.

15. **Bollobočkë-a** (M.) = kokër peme m'e madhe se shoqet, që tërhek verejtjen e njeriut.

16. **Boilgë-a** (Korçë) = shallvare a poture të leshta për burra e çuna. P. sh. nxir nga thesi **bolllgat** prej abe. Arnoni një çikë **bolllgat** e abes. (Fjala abe është turqisht; shih Fjal. e «Bashk.» f. 17).

17. **Bonjë-a** (M.) = punëtore, e zonja për punë. P. sh. grua ase vajzë **bonjë**; merre se duket që do të bëhet **bonjë**. Përdoret edhe për gjë-gjëza: **natën zonjë, ditën bonjë** (Fshesa e shtëpisë).

18. **Brazirë-a** = bor'e hollë me erë. (Krah. fjalën **mraz-i**, Fjal. Bashk.).

19. **Brrolle-ja** (P.) = macurr, koçankë, kacarrum.

20. **Bunishtë-a** = vënt që s'është i fortë, është i shkrifët e munt të lirohet.

21. **Burdullak-u** (M.) = bar i trashë i ugarit që përdoret dhe për të bërë lakra. I ngjan spinaqit.

22. **Burë** (M). Thohet: **bën deti burë** = utërin dhe gufon a fryhet deti. P. sh. deti ka **burë** në Kular (emën vendi). Bën **burë** deti në Jugë për kohë të ligë. Kur ka **burë** deti nuk heq ujët e lumit. Shih fjalën **Galishà**.

C

23. **Ckurrë-a** (Kurvelesh) = bizgë a zdërrle e kafshës. **Ckurra** u shkaktohet bagtivet a gjëvet të trasha, kur vuajnë nga lukthi a nga zorrët. P. sh. më ka zënë **ckurra** dhënt. Delja me **ckurrë** fëlliq të përvjelat.

Të përvjelat i thonë leshit të deles që ndodhet prapa kofshëvet dhe poshtë barkut.

24. **Cucufendë-a** (Tomorr) = fëndëdosë-a (M. dhe Himarë) = barishte a bimë që lëshon në majët një mshikë e cila përmbrenda ka një farë tymi si kafe e bluarë, kur thahet. Cucufenda nuk rritet shumë dhe shpejt shduket nga vapa.

Ç

25. **Çakërr** = vangosh, i vangët, që nuk i shohin sytë në një drejtim.

26. **Çelira-t** = të tallura, gënjeshtira; këto janë **çelirat** e tua, d. m. th. jo të vërteta, të tallura.

27. **Çelikran** (Korçë) = kostër drize a ferre a **kosor**. P. sh. m'u-thye **çelikrani**; e kalita a e shkova në qostër **çelikranin**.

28. **Çerpe-ja** = kungullishte; kjo përdoret në Myzeqë për të mjelë gjat e trasha.

29. **Çkalitë** (me) = me përkëdhelë; e çkalis kalamanin, d. m. th. e marr me të mirë, e përkëdhel; thohet edhe: **çkalis** bimët me çape. (Shih Fjal. e Kristof. f. 449).

30. **Çorrrë-a** (Korçë) = kutalakth, shkopth a dorakth që mbajnë fëmijt ndër duar për të luajtur. P. sh. i ra me **çorrrë** në kokë;; mos u lërë fëmijvet **çorrrë**, se vrasin sho-shojnë.

31. **Çupurliqe-ja** (M.) = zogëz Perëndije, zok dervishi, çafkulare. Zok me ngjyrë pendësh të murme, që shihet dimër e verë rrugëvet, me trup sa një **drizak** (emër zokthi). P. sh. **çupurliqet** i ka uruar Perëndija. Mos i vra **çupurliqet**, se të mallkon Perëndija.

D

32. **Daritë** (me) (Peshk.) = me dhanë disha lypësve a ndonji tjetri. A po më **darit** moj bijë? Me dhanë ndonji lek atij që i bie lodrës a dajres mbas kalimit. Shih Fjal. e «Bash.» f. 80).

33. **Demë-a** (P.) = trë i math mbi të cilin shrohet dysHEMEJA.

34. **Derëdashk-u**; fem. **derëdashkë-a** (Vlonë) = asor-nës, astjetër; mbiemër që trashen e cilësohen për asnjërin e emrit. P. sh. nga dashi **derëdashk** larg, që të le dhen pa ndërzyer; çjapin **derëdashkë** s'ke që do në kope Grue **derëdashkë**, dele, dhi lopë, pelë **derëdashkë**. Thohet edhe: **deledash-i**).

35. **Doradorën** = he për he (ital. provvisoriamente). Kështu po e lamë **doradorën** mbasand shofim e bajmë. (Thohet edhe **dorë për dorë**).

36. **Drëndak** (Korçë) = pomboke (M.) = **rrocombok**. Djalë ose burrë **drëndak**, d. m. th. i shkurtër, i trashë dhe i shëndoshë. P. sh. ishte një derr **drëndak** që mos e piet më. Fem. **drëndake-ja** = pomboke, pupulake, **rrocombok**. P. sh. grua a vajzë **drëndake**. (Fjala **rrocomok**

(pa b) thohet dhe n'Elbasan dhe rrjeth nga: **rrumacak, rrucamak, rrocomok**).

37. **Dhisa-t** (a **dhis-t**) (P.) = edha, keça (vetëm shu-mës). Më ka bâ dhija dy **dhisa** të bukur.

38. **Dhrima-t** (shumës). Emëri i 12 ditëve të Gushtit. Në dhrimat verejnë kohët e 12 ditëve dhe thonë: Janari do të bâjë behar, Marsi lagësirë dhe kështu për 12 muaj.

F

39. **Me faktue** (P) = me ndritë së tepërmi, me shkël-qye. Pasqyra **fakton** në rrezet e diellit.

40. **Farifoke-ja** (M.) = **verikoke-ja** a **verore-ja** (M.) = zhabë a bretkosë që këndon në prendverë. P. sh. **farifo-ke** ket vit filluan që në Shkurt. Tek ka ujë këndojnë **farifoket**.

41. **Farkue** (me) (P.) = me ngulë gozhdët për të li-dhë drrasat, trenët, etj. Këto drrasa qenkan **farkue** mirë.

42. **Fëndëdosë-a** (M.) shih fjalën **cucufendë**.

43. **Ferrue** (me u) (P.) = me u-qukë prej ferrash a gjembash. Ç'u-ferrova tue marrë këtë arrë.

44. **Flarue** (me) (P.) = me fluturue. Shqypja **flaron** nëpër maja të malta.

45. **Fluske-ja** (P.) = llapusha a lëvorja e misrit.

46. **Fragjim-i** (K.) = fraq a të ftoht'i thatë.

47. **Fragjojnë lëndët** (K.) = thahen lëndët. P. sh. bëj binarët hambar se **fragjojnë** shpejt.

48. **Fri-ja** (P.) = grumbulli i borës që mbliidhet nga erna të ftohta. (Thuhet edhe: **ftri-ja** a **ftrë-ni** (me t)).

49. **Frushkë-a** (P.) = thikë. Kjo **frushkë** pret shumë.

50. **Fryq-i** (M.) = gurmazi. P. sh. m'u-zû **fryqi**.

51. **Fshikartë-a** (M.) = një dru që ja ngjan frashërit; po të djegim **fshikartë** në zjarr të shtëpisë, thonë se e gjithë shtëpia përmirren (ndyhen e mbushen me dre-gëza).

52. **Ftaritë** (me) (P.) = me ftofë ujin e nxehtë (me allshtisë). A e ke **ftaritë** ujin? (Thohet edhe **ftoris** (me o)).

53. **Ftekë** a **ftikë** (me u-) (P.) = me u përthamë, me u-terë. U-**ftekën** muret a podet e shtëpisë. A ishte **ftekë** rruga e sipërme? (Thuhet edhe me u-**përfikë**).

54. **Ftektë** a **ftiktë** (i, e, të) (P.) = i terun, i thatë. Kjo rrugë qenka më e **ftektë** se e poshtmjë; këndej qenka më **ftektë**.

G

55. **Gacë-a** (P.) = kandil; dorës; bishtuk.

56. **Galishà deti** (M.) = marë zdrypëse, e përkundër-

ta e burës së detit, d. m. th. ujët shkon në gjëndjen e përparshtëme. P. sh. deti bën **galishà**, prandaj e rufit kollaj. Deti ka bërë 3 pëllëmbë **galishà** = është ulur 3 pëllëmbë më poshtë.

57. **Gargi-ja** (M.) = (metaf.) e mirë, e hollë e e shëndo-shë; p. sh. kjo nuse qenka si **gargi** (Fjal. turq).

58. **Gërlas** (M.) = lako, përkul, ultoj, kthej; **gërlatet** = ultohet. P. sh. druri, po të **gërlatet** nuk vien për dru sha-rre. Nuk pret sharra, se u-**gërlat** druri. I e të **gërlatur** = i lakuar, i përkulur, i ultuar.

59. **Gërdhitë-a** (Skrapar) = cen, hall, e metë. P. sh. është njeri me **gërdhitë** = njeri me të metë trupore. Mos e bëj dhëndërr, se është me **gërdhitë** (cen). **Gërdhita** mund të jetë në sy, në këmbë, etj.

60. **Gërdhucë** (me) (P.) = me gëricë, me gërvishtë. Po ta ngasish macen, të **gërdhucë**.

61. **Gollet e nofillës** (M.) = kockat e dala të nofillës së sipërme në fytyrë; dongarret e nofillës në mollët e fa-qes. P. sh. nga të ligtit i kanë dalë **gollet** e nofillës si grushti; i ra mishi, prandaj i duellën **gollet**, si të pleqe.

62. **Gradisë** (P) (me) = me u-shahtisë, me u-hutue. Kjo punë më ka **gradisë** krejt; **gradisa** me akëcilin. (Thuhet edhe: **ogradisem**; duket se vjen nga turqishtja **grash-mak**).

63. **Gribë-a** (M.) rrjet'e gjatë dhe e lirtë (në j liri) për të gjuajtur peshk nëpër brigje deti, ku nuk ka lloçnera a bëzhdila që mund ta pengojnë. **Gribë** është e gjatë si pëlhurë, por m'e gjerë dhe përposh ka plumb që ta mbajnë kredhur n'ujë e thellë. Nënë e sipërme **griha** ka të mbërthyera kungullish (kunguj të gjer) ase tafe që të mos kridhet. **Gribën** e përdorin dhe me lindra të vogla, tue mbajtur ndë duer skajet a funat. Kur e mbledhin formojnë një bark dhe sa të t'i afrohen bre-gut, aqë më tepër koracakët i afrohen shoq-sheqit. **Gri-ba** tue u-hequr rrëshirëni a rrëshirjathi merri përpara peshkun dhe e nxjerr në breg.

64. **Gripe-t** (P) (vetëm shumës) = tokët a qimet e qafës së kalit. Thuhet edhe: **Krife-t** a **krhs. krip-i**).

65. **Gruçë-a** (Devoll) = mushkërr a mishtakër (M.), muzhdagër (Kavajë) = buçinë (Vlorë) = bimë ba-rishtore me lule të verdha dhe me erë jo të kandshëme; gjethet i ka të gjata si të shekut me ngjitëse dhe erë të randë. **Gruzgën** e gjëjnë kodrave dhe fushave me trup

të gjatë deri 1 metër. Bagëtija nuk e hanë prej erës së keqe dhe prej trashërisë së trupit. Në kohën që lulëzon grugzën e përdorin për të shënuar strokën a zgjeben e lëkurës së njeriut kështu: mbushet kazani me ujë dhe me gruxgë, e cila zjehet shumë sa të vjelli vrerin e saj. Me ujët lahet shumë herë trupi i zgjebosur.

66. **Gujaskë-a** (K.) = lëvezhg'e vezës, gollovezhg'e vezës; lëkur'e sipërme e vezës. P. sh. veza me dy të verdha e ka guajaskën të fortë. Kolopuçka e vezës nuk ka lëvezhgë.

67. **Guitë** (me). Kur fillon foshnja së parit të nxjerri zë për të folë thuhet se **guit** (Thuhet edhe: **ban gugat**).

68. **Guxhanjak-u, guxhanjake-ja** (M.) = kapaqen, kapaqene, grindavec, grindavece, i mërztur, e mërztur, P. sh. qen **guxhanjak**, i cili të mërzt me të lefurat, por nuk të ha. Mos u-bëj si qen **guxhanjak**. Grua ose vajzë **guxhanjake**, Mos u-mbre a mos u-merr me atë **guxhanjake**; i dolli boja asaj **guxhanjakes**.

69. **Guxhel-i** (M.) = burrec a burracak; burr'i keq nga të pamit dhe i vogërruar nga trupi. P. sh. e humbe çupën tek ai **guxhel**, dhe për bukë të vdesi nuk ja jap atij **guxheli**. Fem. **guxhele-ja** = grua a vajzë e keqe nga tiparet dhe e vogërruar nga trupi. P. sh. ç'e do atë **guxhele**; nuk është për shtëpi ajo **guxhele**.

GJ

70. **Gjelëzë-a** (M.) = shpesë uji, me sqep të verdhë, pendë të zeza, e majat e krahëvet i ka të bardha.

J

71. **Jektisë a jektesë** (me) (T) = me u-mërztë së tepërmi. Më jektisi borxhi; jektesa me X; jam i jektosun.

72. **Jerm** (P) (me zanë a me folë jerm); me folë kot, me folë e me bā gabim. Mo bre burrë, mo bjer jerm mo fol jerm, mo ban jerm. (Sinonime: me folë **klapi**, me folë **preçart**; duket se kuptimi i parë është kur flet njeriu kot nëpër gjumët).

73. **Juzhi-ja** = Koh' e butë, kur tret ngrohtësira boren. (Shih. Fjal. Kristof. f. 135).

H

74 **Harp-i** (i kuajvet) (M.) = butër e kuajvet; koll' e keqe e kuajvet. P. sh. kuajt kanë **harpin**; i shol **harpi** kuajt. Pekat shtynë të gjitha nga **harpi**. **Harpi** i kuajvet shërohet me elb të zier dhe tlyer pa kripë. (rahasō **har-mi-ja**, Fjal. Bashkimit f. 155).

75. **Hasht** (P.) = ja, që, një. Ku e ka arën X. **Hasht** ke e ka; **hasht** ke është ara, shtëpija ime.

76. **Hijeks-i** (Kosovë) = gjalmë = **razëm-a** (M.) - vegël e hekurt në të dy anët me vësia a dorëza që kapet. Nga njëra anë ka presion, nga tjetra mykën dhe është pak e përkulur a e gërlatur në formë të **lugëtuarit**. **Hijeksi** përdoret për të gdhëndur boshtin qerresh ase druj në formë të rrumbullaktë.

77. **Hingël-a** (Mallakastër) = shpatull litari që i vihet kalit a kafshës, për të mos rrëxuar samarin, kur është ngarkuar. P. sh. ne mushkat i mbajmë me **hingëla**, pse kthejnë anën. Veri **hingëlat** a shpatullat kalit, se rrëxon samarin.

78. **Horëz-a** (M.); shih fjalën **bërëz**.

79. **Kadhë-a** (M.) = kostër a kosor drize, **Kadha** a çeklikrani është vegël në trajtë kize, por m'e madhe. P. sh. bje-më **kadhën** të presim ferrat a drizat. E kalite mirë **kadhën**? (shif Fjal. Krist. f. 135).

K

80 **Kacitur**. Thohet: më janë **kacitur** një a dy dhi të përbrezat e malit dhe nuk dalin dot. Duhet dhe një dy njerës të shëndoshë bashkë me një tërkuzë, që e më lidhin mua të zbres në **çikër** dhe pastaj të zë dhinë e **kacitura**, t'i lidh e t'i sheqin hokët lart; pastaj të më heqin dhe mua prej **çikrës**. Në **çikrat** **kaciten** dhinë, me që kanë pak kullotë.

81. **Kapsh-i** (M.) = drû bigaçe që shet kapërcellit a xyerit prej njerës në tjetrën anë.

82. **Kallzoi** (Korçë). = nxori kollinë, masurin a kallzin. P. sh. **kallzoi** gruri, misri, të shura, etj. Po të **kallzoi** gruri. s'ka ç'i bën mjegulla.

83. **Karravesh-i** (P.) = krahë druri për me mri e me kputë rrush a pemë të tiera.

84. **Kërrezë-a** (M.) = kosë vogël e egër i thonë edhe fëshllemë-a, pse fëshllen.

85. **Kobis** (Korçë). Thohet **kobiti** macja gjellën = (metaf.) ndyri. **Kobiti** macja gjellën. P. sh. **kobiti** macja kupën me gjellë, ndaj më vjen liksht. (kuptimi i parë i fjalës **kobis** duket se është vjeth, ngaha: macja është **kobor** a **kosastë**).

86. **Kokolë-a** (Devoll) = kokerinat, të cilat përbëhen prej arrash, pajamesh, manganjash, etj. të ngurta. P. sh.

pruri nga tregu mjaft **kokolka** për fëmijët; Pashkës e Bajramit i japin **kokolka** fëmijëve.

87. **Kollçak-u** (M.) = rrota e mëngores së gruas që vihet në drejtim të bërrylit. **Kollçaku** rrethohet me shirit në ngjyrë të kuqe a të kaltër. P. sh. njifet se është grua subashi se e mban mëngoren me **kollçakë**.

88. **Koc-i-ët** (M.) = res prej kallmi të trashë, i ngulur nëpër kënetë për të gjuajtur peshkun. **Koci** ngulet n'ata shtigje që rref peshku, ase kullot, me qëllim që ta përmbajë e të mos kalojë (peshkun) n'anën tjetër. Pas **Kocit** gjuhet kollaj peshku me veglat **plymëz**, **potisk**, **fushnjere**, etj.

89. **Kollopuck'** e vezës (Korçë) = e verdha e vesë ase të kuq e vesë. P. sh. veza nuk ishte zier mirë, pse e kishte **kollopuckën** të pa forcuar mirë. Nga **kollopucka** del zogthi.

90. **Kollovukas** (M.) = gollaneska, dorambajtëthi. P. sh. i ra dhisë **kollovukas**; shtie shumë **kollovukas** në gjët. Çomangëja **kollovukas** të shtie në dhet.

91. **Kopace-ja** (P.) = kazëm. (I thonë edhe njëj trupi a trungu (druni) të math).

92. **Korrosak-u** (M.) = gjuetar peshku ndër kënetë e liqëj.

93. **Koshar-i** (P.) = korronec, gardhec = vendi ku shtien kallijt e misrit.

94. **Krande-ja** (P.) = karthija, dru të holla e të thata.

95. **Kreshtohem** (M.) = mburrem, krenohem, kacagje-lohem. P. sh. i kreshtohet si jevgu të shoqes. M'u-kreshtua mirë, por ja theva samarin. S'ke të drejtë t'i **kreshtohesh** plakut, se të ka rritur në krahë.

96. **Krifë-a** (a **krefë-a**) (P.) = një sasi degash misri që vë grumbull bujku në të premë e sipër (të pa lidhuna); na mbetka edhe një **krefë** pa u-bâ stavë.

97. **Kriqt** (P.) = Krushqit

98. **Krupë**. Përdoret: më vjen **krupë** = të vështirë, të ndohtë; ka marrë **krupë** e nuk ha asnjë gjellë. Ka pleq e plaka që e njohin sëmundjen e **krupës** dhe thonë se e shërojnë tue këndue troparin e **krupës**.

99. **Kulpër-a** (M.) = bimë që ja ngjan hardhisë së larushkut; lastarin e kësaj, ditën e Shëngjergjit e ngjeshin anës së brezit nusët e gocat, për të qënë mirë e pa të dhëmbura tërë motin.

100. **Kupitë-a** (P.) (a **kupetë -a**) = thundra e kalit, e gomarit, etj. (Me **u-kupatë** (Kos.) = me i u-prishë thundrat kalit, gomarit, etj.).

101. **Kuqël-a** (Peqin) = pirrë-a: bëhet nëpër lëndina dhe kullot thellë si grëmi e tallë.

L

102. **Lagjin-i** (M.) = ibrik i moçëm prej balte, i ngjyer jashtë a brenda me bojë enësh. Motit, kur s'kish dalë bodilja, rakin' e mbanin nëpër laginë. P. sh. laginët me raki e plloska me venë pleqt i mbanin në krye të vatrës. (Thohet edhe: lagjine-ja, krhs. greqishten: λάγνηος)

103. **Lak**; i vjen **lak foshnjes** = kur i vjen foshnjes për të vjellë e bën sikur po mbytet.

104. **Lazhdë-a** (P.) = vesë. Ç'lazhdë paska ranë mbra-më.

105. **Lezhës** (Tomorr) = emër bari i hollë e i gjatë me qumësht si qumështorja (barishte); lulet i ka të limonta me push të bardhë e të gjatë. Leshëza rritet deri i më-tër dhe formën e luleve në trajtë të pupës që nxjerrin nga suhadhja e patës, për t'ja vënë çupave të vogla në vesh.

106. **Ligtyrë-a** (Korçë) = lidhje tërshëre, misri, guri, orofi, etj., për të formuar demetat e dengat. Ligtyrë përdoren a prej bimës që lidhet ose filizash të sheqit, gjesh-trës., etj.

107. **Lisanik** (P.) = pyll me lisa (me dru a naltë).

108. **Loli-ja** (M.) = kurvëri, poshtësi. P. sh. 'rat' e sotshëme janë plot **loli** = janë pa nder. **Lolitë** sot janë sheshit = turpet poshtërsitë. Djem e socëm shikojnë **lolitë** e jo punën. (Fjala ka kështimin edhe të fjalëve të ndyta, p. sh. i tha gjithë **loli**, sinor lapërdhi, **lul-kulli**, palavi).

109. **Lomnë-a** = emër i gurit aq akullit që rrijë prej malevet, kur ngrijnë e pastaj shkinë.

110. **Lvakë** (me u) = me u obsue së tepërmi, mos me pasë fuqi me lëvizte kambi e dorë: është **lvakë** aqë sa kush e kthen e e rrotullo.

L

111. **Llajë-a**. Delja kur është e zezë quhet **llajë**.

112. **Llallëzë-a** = një farë insekti që ha mjaltët e blëtës. Greqisht quhet **pirra** dhe **kiroskoros**.

113. **Llënjëzë-a** = zhaptyrë, balt' e pakët dhe rrëshqitë. P. sh. qe mirë toka, por nga shiu u-bë llënjëz. Kur asht toka llënjëz, nuk të bëjnë as këmbët t'ecësh. Zheva këmbët n'atë llënjëz. (Sinonime e kësaj fjale asht fjala përlesë-a).

M

114. **Makarosë-a** (M.) = shtrat uji në prendverë; një cip'e verdhë që zënë ujrë e ndenjura, kur qelben. P. sh. ujët e hendekut ka zënë makarosë. S'e çante as shkopi makarosën në lerët.

115. **Mashën-a** (M.) = kasollë për të futë bar, jonxhë, kashtë, etj. (Fjala mashën ka kuptimin edhe për it. casa colonica; krhs. rum. moshie, fr. maison; për etimologjinë krh. lat mansio).

116. **Mashtrape-ja** (P.) = bardhak, qelq, kupë uji.

117. **Mbledhë** (me e-) = me e da mendjen, me vendosë. Si e mbledhët punën? Na e mbledhëm që nesër të nisemi. Po të shohim nesër, si do ta mbledhim, e të thomi.

118. **Mbretë** (me u-) (P.) = me zanë qelb, palavi, kur të hyn ndonji gjemb a kur e vret. (Shih Fjal. e Kristof.)

119. **Mbulò** = vrapò, rend, shko: mbulò e merr një krah dru; mbulò e na mbyll derën; mbulò e na bjer bukën. (Thohet edhe: mbëlò a molè. Kjo folje nuk mund të jetë folja e ditun me mbulue. Rranja e kësaj në mos goftë slavishte, ndoshta duhet kërkue ke folja e greqishtes së vjetër (m) blo-sko = shkoj, eci. Krahasò frazën molòn lavè = eja t'i marrish, të Leonidës, mbretit të Spartës në Thermopile, kur i u-përgjegj Persianëvet).

120. **Mëhorth-i** (M.) = bar i trashë i ugarit të çuar që ngjit në rrobat; p. sh. kjo arë nuk bën misër, se ka mëhorth.

121. **Mënjëz-a** = shi i butë, vesë shiu; p. sh. po bije mënjëz shiu.

122. **Merende-ja** (P.) = një farë buke me tlyen e pje-kun peta-peta; piqet një cipë, lyhet me tlyen, derdhet së rish brumë i holluem, piqet prapë një cipë, e kështu shko gjatë.

123. **Mizhnjë-a** (Vlorë) = myshku i drusë; leshi i drusë që krijohet mbi lëkurë të drusë plakë, nëpër pyje të vjetër. Mizhnja është e butë si lesh në ngjyrë të gjelbër dhe vendësit e përdorin, në malësi, për të mbushur dyshekët, në vënt të pambukut a të leshit.

124. **Mjaraushkë-a** (Devoll) = mizë dheu a mizë për-dhese a milligonë. P. sh. na mbytën mjaraushkat; i mbloodhën thërrimet mjaraushkat. Kërcuri qenka plot me mjaraushka.

125. **Mrekë-a** (P.) = pyll i dendun.

126. **Mushkëtuar**. Si vete djali? U-mësua ndonjë çikë? E po kadalë, sa të mushkëtohet, do t'i vijë rëndë.

127. **Mzil-i** (M.) = nxitim, ngutësi, vështirësi. P.sh. po e vjel rrushin me mzil. Më shtrëngoi tregtari ta vjel rru-shin me mzil. Puna me mzil kurdoherë nuk del mirë.

N

128. **Ndorë** (a ndorme) (P.); **bukë e ndorme** = bukë e bame me ujë valë, pa brumë.

129. **Ndryshkull-i** (Kov.) = rrëngjyerë, rrëgjyle, shurdhesë. Ndryshkujt janë plagë a koqëza q'i dalin njeriut në shuall të këmbës. Ndryshkulli shkaktohet, të shumtën e herës, nga të shpuarit me ndonjë gjemp. P. sh. m'i ka dalë ndryshkulli djalit në këmbë. (Shih Fjal. «Bash.» ke fjala rrxuell-i)

O

130. **Odericë**. Thuhet për një shtëpi bujku që s'ka pendë për të lëruar tokën, po vetëm një ka, po së bashku me një shtëpi tjetër që ka dhe ajo një ka edhe bëjnë të dyja një pendë.

131. **Oputë-a** = 1) Sholla që vihet mbrenda opingët. 2) Rrypi që del prej opingës dhe shërben për ta thurë opingën

P

132. **Pardi-ja** (P.) = dru i të camë pa rregullë, mbi të cilat vendosen drrasat e dyshenat e ato të patisë.

133. **Petë-a** (P) = një farë shqimi; një radhë brumë, një radhë lakna e përsipër prapë brumë.

134. **Përlutur**. Të mbattur e një degë ferre prej një njeriu me të dy duart dhe të shkuar e një njeriu të sëmurë nga ethet tri herë radhazi nën të, për t'i shkuar ethet.

135. **Përgjunjë** (P.) (me u-) = me tanë më gjunj.

136. **Përlanë** (P.) (me-) = me pamë trokë, me ndy: mos i përlanë petkat.

137. **Përrthur** (i, e, të) (M) = i bajgosur, i bizgosur. U-përputhën shtjerrat nga përshëra. Dhent u-përputhën nga bryna se hëngrën; i dualën mjaft bagëti nga

përputhja. (Thohet edhe për fëmij: **u-përpurth** (me r) fëmija = u-ndrag).

138. **Përtrollësi a përtrollse-ja** (P.) = shtëpi e ulët, kasolle: kam një **përtrollës** sa me futë kryet.

139. **Përvashëz-a** (M) = barishte që lëshon lule të përhimta më të kaltërt; bujku e vë atë në majë të furkës së lëmit, kur mbaron së shiri të lashtë, tue thënë: «gëzuar e mot më shumë».

140. **Përvisë a përvajsë** (me-) (P.) (vesë) = 1) Me uji të për herë të parë misrat. 2) Me **pastrue** një vend me plaçka të mëdha (me kashta, llapusha, etj.).

141. **Përvdirë** (me) (P.) = me rrudhë sytë prej ndonji shkëlqimi të math: macja në mesditë i **përvder** sytë; m'u **përvdorën** sytë, kur hapa derën. (Përvdret zani, kur shkon tue u-humbë; me folë me zâ të **përvdirun**).

142. **Pikë-a** (P) = gjerbë: më ka shumë **pika** (a **pajka**) çatija; fig. me **dhanë pikën** = me shkatrrue; i ka **dhanë pikën** vrasja e djalit.

143. **Pikë** (me-) (P.) = me gjerbue, me pikue : ka filue me më pikë çatija; me u-pikë = me u rrëxue, me ranë për tokë; **u-pik** një mollë, një arrë etj. = ra poshtë; thohet edhe për njerëz: **u-pik** për një herë (për ndonji sëmundje të papritun) = ra i vdekun.

144. **Pirrë-a** (M.) = barishte me një fletë që përfundon me një gjemp në majë. Pirra është bimë e dherave të varfëra dhe e përdorur për ushqim kafshësh.

145. **Pile-ja** (P.) = bagti (lopa, delja, dhija, etj.) që ka pjellë e ka qumësht.

146. **Plymëz-a** (M.) = vegël me të cilën gjuhet peshku ndër kënetat. **Plymëza** është një farë rrjete e lirtë që kridhet për një herë; vegla përdoret lehtëzi, p. sh. kur vallzon peshku a kur bën vallëz zihet kollaj me plymëz.

147. **Pod-i** (P.) = shtrësë (dysnema) dheu të ngjeshur mirë në dhomat e nalta (Rrallë mund të jetë edhe **pod drrasash**).

148. **Poditë** (me-) (P.) = me ndreqë a me bā pod. (Me lëshue baltë sipër shtrësës dhe me e ngjeshë mirë për ta bā pod). A e ke **poditë** shtëpin' e re?

149. **Prospojak-u, prospojake-ja** (Skrapar) = burrë a vajzë a grua e dobët, e shkurtën nga trupi dhe nga fytyra. P. sh. mos ja jep çupën atij **prospojaku**; mos e humb djalin me atë **prospojake**.

150. **Pulake-ja** (P.) = **polisht**

Q

151. **Qërmëton** = bie borë e rrallë. (Qëmëtoj (pa r) do të thotë me mbledhë dishka aty-këtu, koqe-koqe a kokrra-kokrra, punë që thohet edhe me **përkoqë a me përkoqë a me përkoque**; pastaj me zgjanim kuptimi thohet edhe **qëmëton borë**, si me thanë **bie borë me suklla a me floqe të rralla**, dhe, pa fjalën **borë**, thohet edhe vetëm **qëmëton**. Shkronja r (qërmëtoj) është si epentetike, sikurse ke fjalët dërgjoj për dëgjoj, dyrnja për dynja, me çerkë për me cekë).

152. **Qitë-a** (P.) = tullë balte e padjegun, qerpiç. Kjo shtëpi është bā me qita. (Kjo fjalë del nga fjala **plitë-a**, tue u-kthye grumbulli pl në q, sikurse edhe fjala **qurë-a** nga **pëlhurë-a**, qak nga plak).

153. **Qore-ja** (Kurvelesh) = gropë a luginë malesh; vënt i fellë ndërmjet malesh që nuk e sheh dielli i verës. P. sh. nuk u-ngulën dhënt në qoret; bari i **qores** nuk hahet, se nuk e ka parë dielli.

154. **Qukë** (me-) (me çukë) (P.) = me shkundë: sot guka arrën që kam afër shtëpisë.

R

155. **Renjë-a** (P.) = purtekë e dredhur si rreth për të mbërthyer parmendën me zgjedhën e nga një herë, për t'u vënë në majë të pluarit, që të prishin korën e mirit të mbjellë, kur e zë shiu në dhët; p. sh.: hiqi **renjë** mirit që të mbijë mirë; metaforisht thuhet ai ka **renjë** ai ka bazë, pshtetje miqësore; **bisht-renjë** = i tharë, i llik, i pashëndetshëm. (Thohet edhe: **rëjë-a**).

156. **Rrezhde-ja** (Gramsh) = vëthët e delës të dhisë që ka në gushë si dy copa mishi të varura. P. delja me **rrezhde** shtyri a mbeti enjë.

157. **Rrezhde-ja** (M) = kërcenjt e rrestrat që shiten, kur rrihen fasulet. P. sh. bëj mullër **rrezhde** në dimër, se i hanë dhënt shumë. (Ndoshta këtu kemi një fjalë me dy kuptime).

158. **Rrjelë-a** (M.) = tokë blët, e ngushtë dhe e gjatë në trajtë përroske nëpër ara e livadhe vënt në ulët nga pjesët e tjera të një are a livadhi që mban ujë dhe punohet më vonë. Rrjelat janë e natyrlëme dhe të krijuara prej njeri.

159. **Rrocombok** (M.) shih fjalën **dëmbok**.

160. **Rrozha** (M.) = rrozgë = lëmishte, mbeturi na të fshesës të siella nga lumi. P. sh. **rrozhginat** e shtëpisë i la prapa dera. I kanë zënë frymën **rrozhginat**.

Ara do bëjë shumë misër, se i ka lënë lumi **rrozhgina**.

161. **Rrufangë-a** (P.) = bima e kungullit (kërcyelli dhe gjethet, pa kokrat).

S

162. **Sëmëdelë-a ose cëmëdelë-a** (Tomorr) = emër dru-ri me fletë si të lofatës a lajthatës (lajthi e egër), por më të vogëla. Me trup sëmëdela është sa një magaze shtëpije. Fletët i bijen shpejtë dhe përdoret për lëndë të holla si qepa a breza. Para luftës botnore kërkohej shumë zemra e këtij druri të coptuar në formë buljashkash dhe vendësit e shisnin me okë në trek dhe në Myzeqë merr emërin **bakëm** që përdoret për vezët e Pashkës.

163. **Sinjak-u** (Devoll) = dëborë që bie e ngrirë male-vet në kohë të ftoftit shumë të math. **Sinjaku** është xufëll dëbore në formën e fidhesë së rrumbullakët me cepa, ase në formën e një yllthi me cepa a bedena. **Sinjaku** duron shumë në dimën.

164. **Stërmishteja** (Devoll) = hamull (a amull) gruri, elbi, tërshëre, etj. P. sh. **stërmishtat** i hanë me bagëti, pastaj i djegin.

165. **Squkë** (me-) (P.) = me kërkue me ranë sqokë; me kllqitë; me bā klluk-killuk. P. sh. at pulën që **squkte** e vuna m'zoq, e shtrova sqokë.

166. **Syllitë** (me-) (P.) = me hëkue, me ngulë sytë mbi dishka. (Me **syllitë** do të thotë edhe me shëkue shtrembët, me bisht të synit. Krahason edhe fjalën italo-shqipe **syllë-a** = shkëlqim. Ndoshta këto fjalë si mbas kuptimit e si mbas etimologjisë lidhen me fjalën **sy-ri**; shkronjat **liquidæ r e l** këmbehen).

SH

167. **Shalage-ja** (M) = kapërcyell. (Krahason fjalën **kapsh-i**).

168. **Shamikuqe-ja** (M.) = zok i vogël sa një cërr a **iskëz**; puplat e kresë dhe të gjuhës i ka të kuqe; puplat e korizit të zeza, ato të barkut të murrme dhe jeton në dimër aravet.

169. **Shapkë-a** (M.) = shaptore; zok dimëri nga trupi sa një shkurtëz; puplat në ngjyrë të murme; sqepin të gjatë dhe dimërit jeton nëpër ara, tue u-ushqyer me karremba që i gjen nëpër kalbësirat e blacavet a të gjer-dhevet. **Shapkat** në dimër, në kohë fraqi e shtien sqepin në dhet, që të rrijë ngrohët; mirë po toka ngrin dhe sqepi mbetet mbrenda në ngricë, deri sa të ngrohet **mon**.

170. **Shegjë-a** (P.) = fuçi druni që përdoret për të shti mbrenda lakna, turshi, etj. (Thohet edhe: **shekë-a, she-ke-ja, sheqe-ja**).

171. **Shenjë-a** (P.) = shelku; përdoret edhe për vend të mbushun me shelqe, për **shelqishtë**.

172. **Shkatrrue** (me-) = 1) me da një zanëje, grindje, mosmarrëveshje, etj. P. sh. na e **shkatrroi** punën e visë; 2) me shkoqitë: pa ma **shkatrro** si ndodhi kjo punë.

173. **Shkoqë** (me u-) (P.) = me u-lodhë së tepërmi; **u-shkoqa** tue bajtë dru, misër, etj.

174. **Shop-i** = njeri i trashë nga truni, po më fort nga mendja.

175. **Shpërdhytë** (i, e, të) (P.) = i shkathët, i shpejtë, i lehtë: macja është shumë e **shpërdhytë**. (Thohet edhe: i **shpërdhitë, i shpërdhiqët**).

176. **Shterre-ja** (P) = viç a lopë e re, që nuk ka pjellë ende.

177. **Shtyshëm** (i, e, të) (P.) = i vjetër në moshë: duke më i **shtyshëm** në të pamë se sa vjetët që po më dëften; ishte një burrë mjaft i **shtyshëm**.

178. **Shqakë** (me u-) (P.) = me shkelë në një vend ku besohet se ka hije a shpirtna; me marrë të randë, mos ec natën andej se **shqakesh**; mos e shkil buket se **shqakesh**. (Fjala vjen nga me **u-shuplakë** (që ka po atë kuptim), sikurse **qurë** nga **pëlhurë, qitë** nga **pitë**, etj. Nji sinonim i kësaj fjale është edhe folja **me shitue**, p. sh. mos shko atje ose mos rri aty se të **shitonë**; për ndonji sëmundje të marrë me **shplakë** a me të randë thohet: ka **shitim** ose ka të hasun, d. m. th. ka hasë me hije a më xhini).

T

179. **Teshkë-a** (P.) = copë pjesë: a po më p na **teshkë** kungull?

180. **Tetrec** (P.) = njeri budallë, inabitur, që s'punon; ik more **tetrec**.

181. **Topil**; u-bëra **topil** = u-laga shumë, u-qulla nga shiu.

182. **Trëe** (M.) = vend me pak ujë, cekët. P. sh. dolli lundra në **trëe** (krah të terra).

183. **Trike-a** (a **trikë-a**; P.) = bisk; ç'paska ajo **trekë** ca kërshëja (qeshja) të mëdhaja.

184. Troshitë (me.) (P.) = me bâ thërime, me shkërmoqë: mos e troshit bukën ashtu.

185. Troshkë-a (P.) = thërime, thërmi, dromcë: ha e mos ban troshka.

186. Thmikë-a = (P.) çikë, copë, sasi e pakë: a po m'ep një thmikë bukë. (Del nga: thërmi-ja, thërmikë-a).

V

187. Vadhezt e kocit (M.) = shtigje a qilitë që lihen dëllëngthi nëpër koc për të hyrë peshku. Vadhezt janë rrugë të përdredhura, ku hyn peshku e nuk del lehtë. P. sh. ka hyrë peshk i math në vadhezt e kocit.

188. Vallash-i (Korçë) = himet që dalin nga drurët, kur sharrohen. P. sh. na qërroi sytë vallashi i sharrës; gëroja vallashin, se u-mbush gropa e sharrës.

189. Vallkua-oi (M.) = rrjetë prej pendësh të lirit a prej spagos. Me vallkua gjuhen njalat nëpër deje. Vallkonjt kanë trajtë hinga o konike, d. m. th. nga gryka janë të gjërë dhe nga fundi a bishti të ngushtë. P. sh. shifi a kanë gjë vallkonjt.

190. Vallez (M.); bën peshku vallez = mbarset, shkellet, hiqet, ndiqet, rrifet peshku. Peshku bën vallez në shkurt e në Mars. S'është mirë të gjuajsh peshkun, kur bën vallez. Kur bën vallez peshku, afrohet pranë buzës së kënetavet, mbassi atëherë ka kohën e pjellës së vet.

191. Vastrall-i (Korçë) = lastar i hardhisë së rrushit, llaskonjt të hardhisë motake. P. sh. sa qenka bërë ky vastrall; ngrije ate vastrall përpjetë se e hanë dhinë.

192. Vektue (me-) (P.) = me vetëtimë: sonte po vekton nga mali.

193. Vërxhomë-a (Korçë) = rrjetë bari a kashte; vërxhoma e barit i përngjan rrjetës së peshkut, por është më syzë më të mëdhej dhe prej litarit më të trashë. Me vërxhomat bartin bykun, barin e livadhevet me mushka, kur nuk punon qerrja në malësi.

194. Verikoke-ja (M.), shih fjalën farikoke-ja.

195. Viranë (i, e, të) (P.) = i nemun, i shkretë: qofsh i viranë.

196. Vishta (të) (veshta) (P.) = të lashta (gruni, elbi, thekni, etj.) (Vjen nga fjala vjeshtë: të vjeshta-t).

197. Voejtë (me-) (P.) = me pjellë ve: ka ditë që s'po m'voejnë pulat.

198. Vomi-ja (M.) = tenjë, mollë: P. sh. i ka hyrë vomija atij njeriu = i ka hyrë sëmundja; i ka hyrë vomija në tru, prandaj nuk u vete puna mbarë në shtëpi.

199. Votrome-ja (Korçë) = dëbor' e madhe pirgje-pirgje; ngarkim dëbore. P. sh. kur ka votrome nuk udhëtohet në dimër; nëpër votromet shumë herë humbet udhëtari; kur ka votrome në dimër është keq me ujë.

200. Vos-zi; emër i një përroi të vogël të veshur me barishte gjithfarësh.

201. Vurradë-a (M) (Kurvelesh) = pllanger, vulë, blannë, njollë. P. sh. ay berr s'ish pëllua, pse kishte mulçinë fjesht vurrada; vurradat do të thonë se është i goditur. (Thohet edhe: vrratë-a).

202. Vrutë-a (M.) = peshk liqeni që nuk peshon më tepër se 2 kg. Vruta i përngjan qefullit nga forma dhe gjuhet me çërrnik (vegël gjuetije), por del rrallë. Vruta është më pak e shishme se qefulli, bylishi e lavraku.

X

203. Xarnavel-i (Kurvelesh) = xanxar, i pakarakter, i paqëndrueshëm, i panjerzishëm. Burrë a djalë xarnavel; grua a çupë xarnavele; mos u-bëj xarnavel, se të lliq suan (fisn); mos e shtjer në shtëpi atë xarnavele.

XH

204. Xhambenj-xhambenj (M) = xhunga-xhunga, mulla - mulla. P. sh. govata bëjnë të gjithë për i bëjnë gjithë xhambenj - xhambenj.

205. Xhullirë-a (Devoll) = rrafi i tundësit - rrota me gjithë shkopin e tundësit. P. sh. xhullira rret qumështin në pëti; m'u-thye xhullira pëtisë; bëra një xhullirë për pëtinë.

Z

206. Zuskë-a (Skrapar) = kuckë, buçtrë = gjuhajnake, grindavece. P. sh. grua a vë zuskë. Zuskë qeratajt bëri belanë dhe iku. Me zuskën do të mbrehesh?

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

II.

Enigma

1. Dy shigjeta pendë zeza (vetullat).
2. Nji kamare plot sqeparë (dhambët).
3. Mjaltët e Kadiut e mjaltët e Myftiut në nji qyp janë, përzier s' janë (veja).
4. Lopa e kuqe në ahur të thellë (gjuha).
5. Pi, pi, pi nëpër shtëpi (fshesa).
6. Nji shtëpi me nji tra (këpurdha).
7. Shtatë vllëzër mbështjellë në nji këmishë (hudhra).
8. I ati pa lindur, i biri në Stamboll (zjarri me tymin).
9. Kur i lith ikin, kur i zgjith rrinë (opingat).
10. Të rref, të rref e nuk e shef (era).
11. Një katua me kuaj të bardhë (goja me dhëmbët).
12. Një katua me kuaj të kuq (shega).
13. Një zagare në një kamare (gjuha).
14. Lesh përjashta, lesh përmbrenda, kollogunga futur mbrenda (çorapi).
15. Nji hyn, nji del, nji Spiro, nii Vangjel (dielli me hënëzën).
16. Bardhushka rri shtriturë, lodrëtari los mbi të. (qehri me petësin, kur tëhollin petat për byrek).
17. Dru prej mali, qime prej kali (sita).
18. Miell hua vjen ne porta (bora).
19. Nji qind kaçka pufka, mustaqe me xhufka (misri).
20. Andil kandil kurdisur me pahir (gardhi).
21. Rreth e rrotull me garth, brënda një këndes po zbarth (llamba).
22. Nji tërkuz' e gjatë që s' pushon as ditë, as natë (lumi).
23. Dy motra në një kërthizë (gërshanët).
24. Nji mijë mbarë nji mijë prapë (tjegullat).
25. E ama shtrembaluqe e bija verdhacuqe (ftoi).

26. Një e vogla kaletore, nat' e ditë punëtore (ora).
27. Sa po vete po plaket, sa po vete syri i hapet (këpuca).
28. Kokën e saj s' e sheh, gjithë botën e sheh (kandili).
29. Vllëzër të gjithë botën e shohin kokën e tyre s' e shohin (sytë).
30. Mish andej e mish këtej, druri në mes (qet' e parmenda).
31. Rrota rrota si zollota, që e kanë gjithë bota. (Vargu i zjarrit, ku varen enët).
32. I rritur në mal, i ndrequr në shtëpi, vete e gjykon në kishë e në xhami (Bastuni).
33. Në mëngjes me katër këmbë, në drekë me dy e në darkë me tri këmbë (Njeriu).
34. Ëzë, këzë, ha kali këlkëzë, hipur në një mëzë, fluturon n' erë, shëmbëllen ksifterë (Aeroplani).
35. Hipur në një mëzë, me kokë pështjellë, hidhet në gropë të thellë (I vdekuri).
36. Sorr' e gjërë dhe bisht-gjatë, vërsulet e na nën darkë (Tigani, fëlterja).
37. Rreth e rreth me avorua brënda luche e kucura (lakrori).
38. Kur ikën shkruan, sekretar s' është, brij kaçka s' është (Kërmilli). (Thuhet dhe: në shkruar, shkruen, shkruan s' është).
39. Pa dyer, pa penzhere, brënda port e kalogjere (Shalqini, karpuzi).
40. Ç' është një poçolë, që bën një borbole, dy ven' e shohin' pest ven' e marrin (Veja e pulës).
41. Të mos kesh pesë a gjatë vallahi që mbetesh jashtë (Shkallët e shtëpisë).
42. As hahet, as pihet, e as në festemel vihet (gjumi).
43. Ç' është një kllorë me zog, nën dhe (Hudhra).
44. Kur merr të pëpjetën dëton të vërtetën (Kandari).

45. Breg më breg e shtek më shtek pa këmish' e pa jelek (Zigji a terezija).
46. Ç' është një pis i zi si arap, hop e hop kërcen si lap (Pleshti).
47. Tare tare si litare, thojt si mace e kokrrat si qershi (Manat e ferrave).
48. Mëma vjedharake, bija bishtarake, e bij'e së bijës çelepi me sumbulla (Hardhija).
49. Ç' është një plak' e shushkur që bën djem të bukur (Hardhija).
50. Ç' është një që ikën e ikën e prapa s' vështon (Plumbi).
51. Anavale, kanavale, ec më fort e shkel kadale (Dëbora).
52. Ç' është një evgjit që qan kur rri në skamni dhe pushon kur rri përdhe (Bragaçi a brakaça në zjarr).
53. Lopa e bardhë milet, dordoleci hidhet (ose camiu dridhet) (Furka me bosht).
54. I ati llullu, i biri fufu, i biri del në sokak (Kazani i rakisë i ngrenur).
55. Vete çikë (xixë) e vjen evgjitkë (Thëngjilli — shkëndija).
56. Djali pa lerë e sihariqi blerë (Zjarri, tymi e flaka).
57. Hoxhak mbi hoxhak, ta cimbiç të bën me gjak (Mani i kuq).
58. Ç' është një sa një flori, mëndja e tij sa një kadi? (ora).
59. Ç' është një arap i shkuar në një hell? (Dallapi ku piqet kafja).
60. Katër tok bien, mijë mijë shkojnë e dot s' i numrojnë (gjurmat e kafshëve).
61. Ç' janë dy shpyrtre, tetdhjetë thoj e gjishtre? (Gruaja me barrë).
62. Ç' është një gomar me dy lloj ngjyra, me kreher e pasqyra? (Cinxurri, gjinkalla).

63. Ç' është një bari me 40 krraba, kur i vë dhëntë përpara, të tëra i ha murtaja (Krehëri).
64. Alama, kalama, miellte në mushama (Hiri i zjarrit).
65. Ç' është një që ditën ha mish dhe natën numëron yjtë? (Hosteni i bujikut).
66. E lartë si minaraja q' e kanë sevda dynjaja (Ora e qytetit).
67. Mish jashtë dhe lesh brënda (Qiriri).
68. Ç' është një trim i nisur (i sbukuruar) me pulla qindisur (Peshku).
69. Kalaveshe veje, kalaveshe vije, me shëndet moj kalaveshe, me shëndet xhokën që veshe (Saita e avlëmentit).
70. Babaj pa lerë, djali shkon në skëterrë (Tymi i zjarrit).
71. Hidhet me teftik, pritet me teftik, katër këmbë i kish, po gjër i gjallë s' ish (shamija që lidhin gratë mbi krye):
72. Rrumbullake, zdrumbrillake, në majë me ca mustaqe (Gështenja).
73. Është e madhe sa një minare, është e vogël sa një gogël, është e hidhët si zehet, është e ëmbël si sheqeri (arra).
74. Një pulë bisht-dungë, gjezës gjithë katund (breshka).
75. Shalët si shkop, kokën si lop (lepuri).
76. Një burr' i shkurtër me qeleshe i kuqe, me peshqir në qafë (gjeli i detit).
77. Dy dëgjojnë, dy shkojnë, katër bëjnë trak-trak, të tjerat vijnë prapa (kali me karrocë).
78. Një pus me tulla të bardha (lo bulla e djathit).
79. Një kal i kuq rri nat' e ditë mbyllur (gjuha).
80. Dimër benar rri tej (Uliri me gjethet).
81. Një që, që hyr më ç' gjë (emri i njeriut).
82. Pula ripet, majmuni hidhet (Furka e boshti i të tjerit).

83. Hidhet e përdridhet, lart mbi qeramídheth (tymi).
84. Ha e ha, bythë nuk ka (këpusha).
85. Hidhet e kërxen, lart mbi shalo-bën (Breshëri).
86. Pup këtu e pup në Shkodër me dajre e me lodër (bubullima).
87. Ishte një barishte, funt e krejt para kishte (peshku).
88. Miza-miza saraxha, petë-petë bakllava (shkronjat në kartë).
89. Një dollap me copa buke (zgjoi i lletës).
90. Kur dhjet, pllet (dyfeku).
91. I ati pa lerë, i biri bën sefer (Zjarri).
92. E ëma verdhaluqe, e bija bardhaluqe (Portokalli).
93. Hyr e dil, tund peshqir (qeni).
94. Janë dy vllëzër i ndan një mal në mest (Syt).
95. Mish këtej, mish andej, drû në mest (qetë mbryer në parmendë).
96. Një herë në mot ndërrohet (Gjarpri).
87. Një nuse e bukur, e puthin gjithë dynjaja (ko-truvja e ujit).
98. Ç' janë dy vëllezër lark e lark, njeri në Tomor e tjetri në Berat? (Sytë).
99. Bri ka, dash s' është, samar ka e gomar s' është (Kërmilli).
100. Ç' është një që, kur lidhet, ikën dhe kur zgjidhet qëndron? (Këpuca).
101. Ç' është një kalë i ngarkuar që futet në një portë dhe bishtin s' ja nxën porta? (Luga).
102. Ç' janë katër dervishë të mështjellë në një këmi-shë? (Thelpijt e arrës).
103. Ç' është një sorrë me një zorrë? (Gjëlpera me përin).
104. Ç' është një kusi, që zbrazet, kur është me grykë lartë dhe mbushet, kur kthehet me grykë poshtë? (Kapella).

105. Ç' është një që ikën dhe ikën e prapa s' vështron? (Lumi).
106. Ç' është një me petë petë si bakllava dhe me miza të panumurta? (Libri).
107. Ç' janë pesë motra që hanë kokën e shoj-shoqes? (Purtekat e çarapes).
108. Ç' janë dhjetë ustallarë me pesë çekanë, që ngrehin kalanë (Purtekat e çarapes me gjishtret e dorës).
109. Ç' është një tëndë me një këmbë? (Këpurdha, ose ombrella).
110. Ç' është një kuti plot me thrija? (Fiku me farat e tij).
111. Ç' është një kaçup me shtatë vrima? (Kryet e njeriut).
112. Ta hedhish ndë shkëmp s' vritet, ta hedhish n' ujë mbytet (karta).
113. Nji arap i zi pjell e bën flori (ulliri).
114. Nji baba sheh me dyzet fildishë (gruaja me barrë).
115. Ç' është një pësht këtu e pësht te dera, more Sulo kukë çjerra? (Pleshti).
116. Hidhet me tik-tik, katër këmbë i kish, gjer i gjallë s' ish (tezgjahu).
117. Lind i biri, pa i ati (kulaçi).
118. Pesë venë e vijnë, pesë rrinë në byth të lisit (gishtërinjt e plakës, kur tjerri).
119. Një çoban me një çomakë, në një çomake dyzet trasta, në dyzet trasta dyzet simite, në dyzet simite dyzet koqe gozha (balliri i grurit).
120. Gërhaç, gërhaç yn këtu e del n' Tërhaç (gërthi).
121. Rrathë rrathë e dega dega, në gënjejsh të dektë Bega (inxhiri).
122. Ç' është një lis me dymbëdhjetë dega, gjashtë të buca gjashtë të egra (viti).
123. Hop këtu e hop atje, atje tej bën një ve (kunggulli).

124. Ar' e bardhë, far' e zezë, kallamishte thes i verdhë
(letra, ngjyra e penda).
125. E ëma e pjell, dielli e ngjall, po ta shohë e ëma
vdes (kripa),
126. Ha nga goja, nxjer nga brinja (mulliri).
127. Vetë lakuriq dhe tërë botën e vesh (gjëlpëra).
128. E sheh të sheh, dukesh sikundër je (pasqyra).
129. Me grykë tatëpjetë mbushet, me grykë përpjetë
zbrazet (kapelja a festja).
130. Dy shigjeta pendë-zeza, ku t' i hedhish atje venë
(sytë).
131. Rreth e rrotull çati, brenda bije dëborë (sita).
132. Në vehte e ke e me sy s' e sheh (emëri).
133. Nji kullë qereç bina, as derë as penxhere s' ka
(veja).
134. Terë botën e mbulon, të vllanë s' e mbulon (dë-
bora me lumin).
135. Nji krimb pi në enë të tij dhe numëron hallet
(lapsi).
136. I ati kërcur i zi, i biri çelepi, e ëma pëmbëzare
e bija fesat-madhe (pjergulla, rrushi, vera e
rakija).
137. Lop' e bardhë millet, cinxakuqi hidhet (shtëllunga
e leshit me boshtin).
138. Bum kumare, bum çifut, me të bardhë e me të
kuq (pasqyra).
139. Ten ten tataben, e kërkon e nuk e gjen (miu).
140. Nji kurjak me pula të verdha (pema e ftoit).
141. Nji kurjak me pula të zeza (pema e fikut).
142. Shkoi beu qysh vjet, njihen gjurmat simjet (ka-
llamishet e misrit).
143. Dhjetë dervisha me fildisha (gishtat me thojt).
144. Qeni i zi ruen derën e tij (druni).
145. Kashta mbrenda, qeprat jashtë (samari).
146. Nji kal ha nji mal (zjarri).
147. Ditën ha mish natën rri si dervish (osteni).

148. Njiqind trima me dyqind martina (cjepët me
brijt e tyne).
149. Samari nga barku, litari nga kurrizi (opingat).
150. Nji Arap kërcen si Lap (pleshti).
151. Nji plakë me tepsi në kokë (gozhda).
152. Dy motra tue qa, dy vllazën tue pi duhan (dy
rrotat e qerrës me dy qet' e saj).
153. Dërrasë poshtë dërrasë nalt, shtëpi mbrenda
(breshka).
154. Sipër hi, poshtë hi, mbrenda a cap a dhi (saçi,
tepsija dhe buka a laknori).
155. Ikën e nuk vështtron mbrapa (plumbi).
156. Ik e ik, të lodhun s' ka (ujët).
157. Shkon pula e bardhë nëpër dhét (pluari).
158. Pufkëza në kashtët (veja).

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

III.

Fjalë t' urta e lokucione

1. Shokë bashhë e bukë veç.
2. Si mlku ashtu lakrori.
3. Merr ujë në dyzet kronje.
4. Një dhi prish një vërri.
5. Një pelë në vërri, një grua në shtëpi.
6. Një shkëndi ndez një mal.
7. I thanë të marrit hiq derën dhe ay e ngriti në krah.
8. Mbuloi balta baltën.
9. T' i dihet e mira kaut, s' i hahet mlsht.
10. Prish bucelën ndërto kënacën.
11. Ç' sjell ora s' e sjell moti.
12. Bëmë baba të të ngjas.
13. Ejan! o të urtë të hani gjën e të marrit.
14. Djall i djalërisë shkopi i pleqërisë.
15. S' ka gëzim pa hidhërim.
16. Fjala e ëmbël nxjerr gjarpërin nga vëra.
17. Këmba që thihet në vënt s' vihet.
18. Minë s' e nxë vëra, do dhe kungullin nga pas.
19. Pas plafit ndëri këmbët.
20. Po të shkosh në fshat të huaj, si të lozi cyla luaj.
21. Po të jesh në tjetër vënt, ka të tjerë pleq me mënt.
22. S' mbushet pusi me gjëlpëra.
23. Ushqen gjarpërin t' i hajë kryet.
24. Zure gjarpërin? shtypi kryet.
25. Lisi s' pritet me një sopatë.
26. Lere dasmën e hiq për shkarpa.
27. Sit e mos gatuaj.
28. S' bëhet stan me lepura.
29. Sa po zuri qerosi lesh, gjithë botën e përqesh.
30. Kuaçka që s' rri mbi vezët i nxjerr klënjka.
31. Kur të ka shporta rrush e fiq gjithë botën i ke mlq.
32. Laraska rrahu të nxerë t' ecurit e fëllënxës, po harroi dhe të sajnë.

33. Malit si t' i thuesh të përgjigjet.
34. Jena si buka e një mllellit.
35. Jë si pula pa furrik.
36. Kreninë nuk ta çon qerri, e shallët ja çon gjeli.
37. Ai t' jep voen pa t' kuq.
38. Të çon te kroni e s' të le me pi uj.
39. Penda e atij dan fijen e flokut.
40. Dora e thatë s' ka uratë.
41. Sa lule që çilin, të gjitha nuk lidhin.
42. Paske kohën me kja gjyshen.
43. Fusha ka sy e gardhi ka veshë.
44. Mâ mirë pshesh e qesh, se pilaf e kja.
45. Asht tuj shkue me të thikë e brisk.
46. Fjala e keqe kërkon të zonë.
47. Këmisha me arna e barku me barna.
48. Kur ka shporta fiq, gjith bota janë miq.
49. Shiu vu, dhlja bishtin përpjetë; thohet për një njeri që mburret, kurse nuk është ashtu si lavdohet.
50. Vras të randa; ai i vret të randa, thohet për një njeri që mburret mâ tepër së nga ç' është.
51. Si gur vorri; thohet për një njeri që as qesh, as flet dhe rri i vranët e si i zemruen. Mos rri ashtu si gur vorri ase si gur i varrit.
52. Pikë e rrëkë. Thohet për një djalë a vajzë, fisnike, të fisëme. Ka kuptimin si një vlijë që e ka ujët të kulluet e të qartë, dhe jo si ujët e rrugëve që janë të papastërtë a të ndytë.
53. Shalaqe më shalaqe dilet në një qe.
54. Kapërxyell më kapërxyell dilet në shesh.
55. Mbarsen nga mbarsen e pjellin ke ne; ngatrrohen e trazohen ke ne, mishin pishën t' onë.
56. E kam t' atra në topësht = s' e kam fis e s' dua t' kam.
57. Ma mori era mlllit = m' u-prishën, m' u-ngatrruan punët.

58. Na polli në thest=na dolli ngatres' e papandehur.
59. U- bëre si lakra e bujtur=te ra rëndësija fare ;
mos hec gjithënjë ke vjerra, se bëhe si lakër
e bujtur.
60. Një burr s' bën mur=nji njeri i vetëm nuk mba-
ron shumë punë.
61. Rrezl, gjyvezi dera me lesë =nji njeri i veshur
mirë, mbahet më të math dhe në shtëpi s'ka
asgjë.
62. Koka gjok e zemra zok=me thinja të bardha dhe
zemra e paplakur.
63. Shira (dylli i kumbllës) në mur s' ngijt =kjo punë
është' e pamundur të mbarohet.
64. Kush martohet bën krushqi me dhenë = i mar-
tuari piell fëmijë, të cilët edhe vdesin e varro-
sen në dhe.
65. Qërtim i diallt, gozhd'e trarit=të qërtuarit e djalit
është shumë' i rëndë tek prindët.
66. Ai është këmbëz' e urës= ai është ngatrestar,
prish punë.
67. Si u-nis, ashtu u-gris = keq u fillua.
68. Tymi të shkojë drejtë = bota le të flasln keq, po
ti ta kesh punën mirë.
69. Unjen përrenjt, ngrihen shpërngenjt=humbet vle-
ra e të madhit dhe i shtohet atij të voglit.
70. Mendje e madhe (e përthetur), e zeza e të zott=
ai që mbahet më të math, dëmtton vehten.
71. Shishja nëpër uj nuk shkon gjithënjë=nuk do të
mundesh të bësh gjithënjë punë të lga.
72. E la lesht në vrymët=u-dëmtua nga shëndeti e
nga pasja me punën që bëri.
73. Po s'e pate kanë (kaun=pasurinë), mos u-zer me
të=po s'qe i pasur mos u-ngatrru me zotninë.
74. Ç' bën në det, e gjen në kripë=Ç' bën, gjen.
75. Atë që shtije miza, s'e nxier bualli=një ngat-
resë e bërë nga i padituri, s' mund të ndreqet
dot.

76. Çota çotës nuk ja nxier syt = i ligu shokut të tij
nuk i bën keq.
77. Kall e qit qethllin në tirët=Bëj gjithënjë po
një punë.
78. Gazl i math, kur të bijnë qepët=do të gëzohe-
mi, kur të mbarohen punët, po duket se nuk
do të sosën mirë.
79. Hiqe shkopin zvarrë=mos u-mburrë kot.
80. Ajo e han kan' e zi=ajo (fjalë, punë) e prish
punën.
81. S' ja ha qeni shkopin = nuk e marrin dot nëpër
këmbë, se është' i zotl.
82. Nuk e njef qeni të zonë = nuk e njef i parl të
dytin.
83. T' arhtë nga mos e shprefsh = të gjettë e keqja
nga s' e shpreson.
84. I hudhurl posht, i biri n' kopësht = i paquajtur l-
bë i zotl.
85. Ç' ka barku e nxjer bardhaku = raki i nxjer të
mëçeftat.
86. Tym dosë = të bëhet si të bëhet, të trazohet.
87. Ku t' na nxjeri mushka = nuk dihet, ku t' na
nxjerë fati.
88. Pi raki, mos pi ment = mos fol kot, kur pi raki.
89. Dritë në Diell = s' është' i mirë, nuk nxjerr gjënë
krye, nuk vlen, ashtu si nuk vlen drita në diell.
90. Helli i ynë mishi i botës. — shumë herë ngjat
që drutë kur digjen merrin një ze tingëllim
si ajo e veshit, kur ta tingëllon këtë e pla-
kat e fshatravet (të Leskovikut) e kanë për
shenjë të keqe, duke papandehur se nga tufa
e bagëtivet që kanë do t'u dalë ndonjë, do t'u
vidhet a do t'u ngordhë. Për të mos ngjarë
kjo, se po dëgjojnë atë zëth, shtyjnë tri herë
dhe thonë tri herë: *helli ynë mishi botës, d.*
m. th. që të mos humbë ndonjë berr nga
tufa e tyre, por nga botës.

IV.

Gojdhana

1. Bima i falet tokës

Në Shkodër thohet se më 18 Mars që është nata e Shën Jozefit dhe fillim i Prendverës bima i falet tokës tue ra për dhë e tue puthë tokën.

Nji katundar shi në këtë natë paska harrue lidhë për nji mand nji viç të vetin dhe e lanka aty gjithë natën e lume. N' e nesër, kur e kërkueka, viçin e gjetka në majë të mandit, pse pema tue u-ufë natën me puthë tokën dhe tue u-çue e marrka viçin me gemat dhe e ngjitka përpjetë.

2. Kulumbrija e qokthi

Isufi e kulumbrija ishin vlla e motër, ishin jeti-ma të shkretë, pa babë e pa nanë, e jetojshin vorfë-nisht. Por shkojshin aq mirë me shoqi-shojnë, sa mos me ditë m' u-da kurrë njeni prej tjetrit.

Nji ditë Isufi u-largue prej shtëpije për disa punë e s' u-kthye më. E motra kulumbrija u-ba jeremi (u-arratis) për të vllan dhe i lypi Zotit krahë me flutue, që të mujte me kërkue Isufin. Edhe Zoti e ndëgjoi e e bani shpend, dhe kulumbrija ç' atëherë e sot shkon tue lypë të vllanë e tue britë: Ku-ku Isuf, ku-ku Isuf!

Edhe qokthi e kishte pasë nji motër mjaft të dashun. Kur pa kjo se i vllai s' po kthehej më në shtëpi, edhe kjo i u-lut Zotit ta bante shpend; dhe Zoti e bani shpend, edhe ky ende sot shkon posht' e përpjetë tue lypë të vllan, e tue britë gjithë natën e lume: Qokë, qokë!

3. Skënderbeu

Nji herë Skënderbeu i kishte ra me luftue me anmiqt e vet ke Qafa e Buellit në Mat. Në luftë e sipër ushtarët qëndruen burrnisht, po për fat të keq

kishin qenë fort pak. Anmiku deshi ta rrethojë Skënderbeun në të gjitha anët, e kështu u-mundue me i ardhë për mbas nji mall. Skënderbeu i pa këta dhe i thotë malit: „ ulu e zenëja udhën këtyne njerëzve që duen me na trazue kot “.

Mrekullisht mall u-ul, u zû rrugën anmiqvet e nuk i lâ me ardhë në vend, për ku qenë nisë. Ky mal edhe sot është i krrusun.

Gjoni, Gjini e Qyqja.

Gjoni e Gjini na ishin vëllezer; Gjoni ishte m' i vogël dhe rrinte bari me kedha; Gjini ishte m' i math dhe rrinte e shikonte shtëpinë. Këta na kishin dhe një motër, Qyqen. Një ditë Gjionit na i humbën kedhat e si i kërkuan mjaft të dy me Gjinin, i gjetën nëpër plaçkat andej lark. Kur po i ngisnin për në shtëpi, u del përpara çota, që thonë se di dyzet gjuhë, i ngatërrol tute britur si keth. Atëherë Gjini i tha të vllait na paske humbur kedhin. Gjoni u-përgjegj tute thënë se i kam të gjithë e, po deshe, eja t' i numë-rojmë; me këto fjalë na u-ngatërruan, u-zënë e Gjini e vrau Gjolin me kostret dhe e bëri fjalë fjalë.

M' atë çast erdhi e motra, Qyqja, e cila kur pa të vëllanë të prerë copa-copa, bërtiti me një borë: pu-pu-pu-pu-pu-pu. Q' atëhere, e s' e kësaj dhe ka mbetur që Qypja breth lis më ka e degë në degë dhe thërret pu-pu-pu. Gjini (qokthi me veshë) thërret të vëllanë, Gjon Gjon, dru në dru gjithë natën, se ditën nuk sheh; dhe Gjoni, që thonë se është uritur i dheut, gërmon tokën, këndon të vëllanë, Gjinin, dhe motrën, Qyqen, po kurrë nuk kanë për të pjetur njëri me tjetrin, sa të jetë jeta.

V.

Besime të kota

1. Po të jesh natën tue udhtue, kurr mos ë sjell kryet mbrapa.
2. Po të shkojsh natën me mbushë ujë në pus, më parë kullu.
3. Kurr natën mos shko ku janë udhët kryq.
4. Nji udhtar qi niset për kurbet, nuk duhet me e shikue shtëpinë se vdes.
5. Kurr mos i tret të fshimet e shtëpisë mbas dreke, se ikë bereqeti.
6. Kur shkon nji njeri në kurbet, nuk duhet me e fshi shtëpinë mbassi të niset.
7. Po të ndeshish me fshisë ndonji njeri, kur je tue fshi, duhet me e pshty fshisë tri herë.
8. Po qe se sillet ndonji zog në dritare dhe i ble xhamit me skjep paralajmon vdekje.
9. Po të këndojnë ndonji pulë, paralajmon vdekje (mbyte).
10. Me ungrue ndonji qen paralajmon vdekje.
11. Për njerëzit që flejnë me sy gjysë çilë thonë se kanë hangër mish lepur.
12. Xhindet kur janë tue këndue, nuk duhet me thanë këndojnë xhindet, por shtojzavallet (shtoj-Zot-vallet).
13. Po të ketë ardhë ndonji mik dhe të mërzi, hidhi kryet në kundra, se çohet shpejt.
14. Po të jesh tue bërë nji shtëpi të re, rueje hijen t'ande mos të shkojë në themel se të ha (vdes).
15. Me vdekë dy vetë prej nji shtëpie mbrenda vjetit, duhet me mbytë nji pulë a gjel e me e hjedhë në vorr, që mos vdesi i tretit.

VI.

Zakone

Nji kult i malit në Shqipninë e Jugës.

Tomorri, mali më i math në Shqipninë e Jugës, ka nji pamje madhështore. Me fundin e tij, nji oblong i math 30 kilometra gjatë, 15 gjanë, me boshtin kryesues që shkon po thue se drejt veriut e jugës, ngrihet përpjetë me vija të dallueshme deri ke majat motra, të cilat, vendosun mu në mest, janë njana 2418 edhe tjetra 2396 metra mbi rrafshin e detit. Pa fqinj gjigantë si Alpet e Svicerës, që t'ja xvoglojnë synit naltësin' e tij, i rrethuem me kodra të ulta nga çdo anë përveç asaj të verit, ngrihet drejt qiellit me izolim të shkëlqyeshëm. Kështu kur udhëton njeriu përmbranda llimaneve të Adriatikut shqiptar, ose vjen nga Tirana teposhtë qafës së Krrabës për në fushë t' Elbasanit, ose kur shikon nga perëndimi prej na javet të malevet të Samarinës që janë mburrja e Maqedonisë, Tomorri i del gjithnji në sy. Kësula e bardhë që mbështet në krye nandë muej rrjesht shëndrit me nji bukuri të pashoqe në nji mëngjezje plot diell në mesditë e mbulon nji mjergullë e kaltër ose nji ré stuhije, edhe si thyhet dita, prap të del përpara i kthjellët e i bukur.

Brez i vjetër i Shqiptarvet të Jugës është edhe sot aqë i pashkollë, sa me i quejtë nji mrekulli ernalt e forta që msynjë majat motra, kur në shtëpijat e tyne poshtë s' ka asnjë fulim të vogël, edhe veshnin që bijnë mbi majat, kurse katundet e tyne përcëllohen nga vapa e Gushit. Ata as nuk e kuptojnë se kushdo që ngjitet n' at naltësi, mund të vdesë fizikisht. Kështu pra nga frika e kotë e këtyne fenomeneve të natyrshme e pandehin malin të shpejt. Thonë se nji gjë e frikëshme banon atë në majat, vetëm ata që janë me zemër të pastër mund t'ja trbullojnë vetmin' e saj;

ata që nuk janë të pastër i përzën me kokrra breshni e me errna të forta, me të përzleme e me të çueme gjaku të hundëvet ose i ban të mbeten rrugës. Beja për «Baba Tomorrit» ose «për të mirin e Tomorrit», sikurse e quejnë, është beja më e fortë që bajnë. Nji i Krishtenë ban be për Ungjillin, edhe nji Muhamedan për Kuranin, edhe kur kanë keq, mund të bajnë edhe be rrenë. Kurkush nuk ban be rrenë më Tomorritin. Shum vetë e kanë aqë frikë, sa që s' mund t' i përmendin as emnin, por e zanë me gojë tue thanë vetëm «ai» edhe bajnë be për «at çukë». Ata besojnë se atje në malt është nji zog aqë i shëjtë, sa s' kapet me dorë, edhe thonë se në nji vend afër majës është nji mollë e shëjtë. Vetëm ata që janë me zëmër të pastër mund të këpusin mollë, por deri tash nuk është gjetë njeri i këtillë. Disa herë mollët, kur pliqen bien poshtë deri në rrugë; janë jashtzakonisht të mëdha, kanë nji erë të mirë, edhe bajnë mrekulli. Kur nji grua që s' ban fëmi ha nji këso molle, ajo ngjitet me barrë. Disa thonë se kjo mollë ndodhet në luginën ndërmjet të dy çukavet, disa të tjerë thonë se ndodhet në grykë të nji shpelle, që është përmbi nji shkamb që nuk i hypet e që gjindet ndërmjet katundevet Bargulas e Kapinovë, nga ku thonë se mund të dallohet me dylbi.

Dy pralla etiologjike tregohen për malin. Njana thotë se Tomorri e Shpiragri, mali më i ulët në perëndim të Beratit, kanë qenë nji herë njerëz edhe kanë luftue shoq me shoq. Shpiragri shtlu me top kundra Tomorrit edhe ja bani gjigantit supat e krahëvet gro-pa-gropa. Atëherë Tomorri i zemëruem i suell atij me pallë edhe ja hapi brijt. Ky rrëfim bazohet në cilësitë e dukëshme të njanit e të tjetrit. Shpatet e sipërmë të Tomorrit janë nji varg kodrinash edhe gropash; edhe kurse maja e Shpiragrit ka mbetë të thuash e drejtë si boshti i kurrizit, anët e tij janë ngranë prej ujti

edhe janë bā nji varg kodrinash e luginash, të cilat duken si fije brini. Këto kodrina e lugina të sjellin në mend edhe mënyrën, me të cilën kasapi çan kofshën e deles që hapet edhe duket më e madhe. Pralla e dytë tregon se kur do të bëhet luftë, Tomorri e tregon këtë, tue shti nji top e tue flakrue nji ditë nëpër qllë; këtë e ka bā dy herë, në kohën e luftës së Krimesë edhe n' atë të Balkanit. Ky rrëfim mund të ketë dalë nga humbullimat që janë ndëgjue disa herë brenda më ndonji plasje shkambi përmbi Kapinovë, nga e cila thohet se del tym e erë squfuri.

Nji kult mali bëhet edhe sot në të dyja çukat. Me qindra Shqiptarë të Jugës ngjiten për vit në Gusht në majët, për me u-falë edhe për me therë atje nga nji dash. Disa kur kanë qenë të sëmundë i kanë pasë premtue shëtit me shkue atje për *ziaret*, në qoftë se i shëron; disa të tjerë shkojnë për shëndetin e vet e të familjes, të kafshëve, edhe për prodhim të grashëm të tokës së tyne. Në ditë të sotme kult i Tomorrit është në dorë të Bektashivet, që kanë nji tepë në Kulmak afër majës. Tue thanë se Abas Aliu e ka vorrin edhe në majë të Tomorrit e jo vetëm në Qerbelā të Mesopotamisë, dervishët i drejtojnë lutjet e popullit drejt këtij vorri. Shumica e shëtitësve atje pëlerinëvet janë Muhamedanë të këtillë, por disa herë shiften atje edhe Synij e të Krishtenë. Sepse Bektashitë të cilët janë krejt të sveshura nga fanatizma fetare, i presin me gëzim Synitë e të Krishtenët në vendet e tyne të shëjta, por jo atje ku falen zakonisht, e a që mbahet fshehtë për ata që nuk janë Bektashitë. Me gjithë këtë, nuk ka dyshim se kult i Tomorrit është shumë më i vjetër se Bektashizma. Synitë edhe të Krishtenët nuk do të shëtitnin këtu atje për *ziaret*, po të mos ishte i trashiguem ky zakon nga nji kohë shumë e lashtë, kur shqiptarët nuk ishin të damunë si sot në fe të ndryshme. Pëveç kësaj e fuqija e dervishvet në

Tomorr e thonë vetë se është e vonë; teqja e Kulmakut u-ngref në 1916; tyrbja mbi çukën e Abas Aliut e ka datën më 1928 edhe ka zanë vendin e një ndërtese tjetër ngrefun më 1880; edhe fjala se tyrbja e vjetër ka pasë çatin më 1620 edhe s'është vërtetue. Bektashijt që janë më me kulturë pranojnë se ata kanë zavendsue atje një kult shumë më të vjetër se i veti. Ata thonë se dikur Haxhi Baba, që e ka vorrin në një tyrbe të bukur afër katundit Pesaraka, ka ardhë në Tomorr edhe e ka pa popullin tue u-ngjijtë nalt për me i u-falë një shëjti, as të Krishtëne as Muhamedan, por pagan. I erth keq edhe shkoi në Qerbela, muer një dorë dhe nga vorri i vërtetë i Abas Aliut, edhe tue e hudhë ate në majë të Tomorrit e konsakroi at vend si varrin e dytë të shëjtit të Mesopotamisë. S'ka dyshim se Naim Frashëri ka pasë këtë traditë në mend, kur tha se Tomorri është Tomoros-i i kohës klasike edhe se Dodona edhe orakula e Zeusit duhet të kërkohen atje. Të këtij mendimi janë edhe disa nga Shqiptarët e sotëm, të Krishtëne e Muhamedanë. Por prova që ata sjellin nuk mjafton me vërtetue ate që thotë. Zbulimet arkeologjike në Dodonë të Janinës provojnë të kundërtën, edhe është ndjenja patriotike ose emni i njajti për të dy vendet që i ka bamë patriotët Shqiptarë me e kërkue ate në Tomorr të Beratit.

Edhe gjithë ç'dimë për Tomorrin na ban të mendojmë se nuk është puna për një kult të Zeuzit, por për një kult mu si ai që bahesh në kohën e Biblës mbi malet Horeb e Sinai.

Ndërmjet të kultit Bektashi dhe t'atij pagan në Tomor duket se ka qenë një interval i krishtenë. *Ziareti* i sotëm mund të bahet çdo ditë nga 7 gjer më 15 Gusht allaturka, por më fort me 10 Gusht. Por në gjithë Shqipërinë e Mesme e të Jugës tradita është se data e vërtetë është 15 Gusht, dita e Shën Mërisë. Më 1930 tue e ditë kështu, bana një udhëtim të mër-

zitshëm në mes të vapës për Berat me qëllim që të ngjitem në Tomorr bashkë me shtektarët (pelerinët), por e kujtova se isha nisë disa ditë më prapa. Më 1911 kur instalimi i Bektashijvet atje nuk ishte aq i përparuem, Ekrem Bej Vlora botoi librin e vlefshëm me titullin «*Aus Berat und vom Tomor*», edhe thotë kategorikisht se data e vërtetë është 15 Gusht edhe se n'at ditë të Krishtenët i ngjiten malit për me i u-falë Shën Mërisë. Kjo datë shifet edhe në një libër botue tashti vonë në Angli mbi Shqipërinë. Kjo tregon se Bektashijt e kanë ndryshue datën e *ziaretit*.

Passi mjetet moderne të komunikimit në Shqipërinë e Jugës janë të paka, shtektarët që ngjiten në Tomorr vijnë nga katundet që nuk janë më larg se tri ditë rrugë. Si mal, Tomorri nuk është aqë i vështirë me i u-ngjijtë nalt; me të vërtetë shkohet me kal gjer në çukën e Abas Aliut. Por numri i shqembevet që janë thikë përpjetë, fort e fort në anën e perëndimit të shtërngon me u-ngjijtë nëpër rrugë të përdhime. Shtektarët që vijnë nga veriu e nga lindja për me shkue në çukën e Abas Aliut, marrin përpjetë grykën e lumit të Tomoricës. Në Nartë, afër vallonit ku bashkohet ky me Devollin, rruga gjarpërohet hteshëm nëpër misrore të mira edhe nëpër pyje të imë shkozash e lajthatash ngarkue me lule ngjitesë e me mana të rrash në të pjekun e sipër. Me mërzi të pelerinët shpesh të ndjekin pastaj shtratin e lumit edhe, tue kërkue rrugë me zor pese orë rrash nëpër pyrë e shqembevet, të kapërcijnë e të rikapërcijnë ujët e pakë që ka në verë ky lum i rrebyeshëm. Nalt përmbi trapin e bregut të lumit në anë të djathtë ngrihet sopi i Tomorrit veshur me pyll, edhe përmbi të duken çukët e zveshura.

Në përmbi bregun tjetër janë vliet jashtzakonisht të tanyeme të Dobrenit. Në Çarlisë shtektarët shtyryn lumen për herën e fundit, edhe ngjiten përpje-

tën tue kalue nëpër Gradec e Ujanik, që janë të dy veshun me gjelbërim. Për tri orë e gjysëm nga shtrati i lumit mrrijnë në Kuimak ku kanë konakun.

Shtektarët që vijnë nga juga e nga perëndimi i Tomorrit, të cilët janë edhe ma të shumtë, duhet me kalue nëpër Berat. Në këtë qytet të bukur hyhet nga perëndimi nën hijen e kalasë së naltë, kunorëzue me bedena edhe mprojtun edhe sot me mure që zbrëshin teposhtë atje ke shkambi që nuk është i dalun mjaft për mprojtje. Në anë të djathtë lumi Osum zgjatet i verdhë prej baltës që e ka marrë prej faqevet të kodravet nga ka shkue, edhe kalon nën një urë të bukur me shtat harqe, e cila më 1923 u-zgjanue dhe e humbi bukurinë e parë. Nji traditë e vëndit thotë se kur asht ngrefë kjo urë, harku i mezit nuk qëndronte, deri sa u-vorrue e gjallë në themel të tij grueja e njanit prej mjeshtërvet vllazën. Në kodrën e ulët përtej lumit asht lagja e krishtenë e Goricës, m'ato çati të mbulue me tjegulla të motshme edhe me ca akasje të mëdha për fund. Atje ke ngushtohet gryka, aqë sa me zi mbetet vend për rrugën ndërmjet të lumit e të kodrës së kalasë, nji kishë e Shën Mrisë qëndron tue bekue ata që i kalojnë pranë. Oborri i kësaj kishë, i vogël e i hijeshuem me nji hajat të ftofët e me disa selvija madhështore, është i rrethuem me nji mur të naltë, edhe dritarët e jashtme të saj janë të nalta, sepse në ditë të frikavet që tash kanë kalue nji kishë sikurse edhe nji njeri i pasun në Shqipni duhesh ngulë brenda në nji kështjellë që të ruhesh nga grabitësit e armatosun. Si zgjanohet gryka, duken të ndriçue prej diellit dritaret e Mangalemit, nji lagje tjetër e krishtenë. Ma tej çfaqen strehet me tjegulla të motshme edhe minaret e holla të disa lagjeve muhamedane, që ngjiten gjithësecila drejt nji kodre të veshun mjaft me ullinj. Atje lark ban ball Tomorri, i veshun edhe madhështor.

Siç e lanë Beratën prapa, pelerinët ngjiten njiten nji orë rrjesht nëpër fushën e gjelbër të Osumit, e cila ngrihet pak nga pak. Pastaj kthehen në të majtët edhe ngjiten përpjetë nji vendi kaqë të pa shije, sa që as shpija, as tokë të punueme, as tufa tue kullotë, nuk shihen më. Përveç në disa vende të favorizueme nuk ka asnjë burim në Tomorri, edhe nga mungesa e ujit kurrëgjia tjetër nuk rritet veçse pyllë e plaqkë.

Tue shkue rruga më thikë përpjetë, dridhet e përdridhet rrotull nji kodre të mërzitshme veshun me pyllë të dendun, nga i cili merr Beratit të shumtën e druvet që djek. Toka asht e kuqe si në Devonshire të Anglisë, edhe pa gurë, kështu që në dimën rrugës bëhen *batakllëqe*. Përpjetja mbaron në nji nga gropat që ja ka bërë Tomorrit topi i Shpiragrit, edhe kjo asht fusha interesante e Bargulasit. Këtu shpëlljat e përhapuna andej kënde, bamun prej guri e me dy kate, janë mbulue me rrasa guri kaq të bardha, sa që duken si borë; përmbrenda të kthyemet janë shtrua si pa zakonit të Shqipnisë së Jugës me qllima e jeshile më të dy anët e votres. Arat janë mprojtun me mure të naltë; gurët e mbledhun nga toka përpara se kjo mund të punohesh janë rrjeshtue rreth kufinit të tyne si mure kaq të gjatë, sa që nji njeri, megjë edhe nji kal, mund të eci sipër tyne. Rrugët ndërmjet arave, shumë herë të fella e me mure të nalta me nji anë e më nji anë janë shtrua kaqë dendur me gurë, sa që duken si rrugë qyteti në punim e sipër. Rruga ujit të për të ftofta këtu gjendet kudo. Edhe në qytet diellit s' mund të kalojë Tomorri e t'ia mrrijë kalundit, pa u-ba dy orë ditë, edhe fuqinë e mbramjes të pret. Bargulasit nga friga e pneumonisë me të shumtën i mbajnë fëmijët përmbrenda shtëpisë. Atje dritaret janë kaqë të vogla edhe të kthyeme kaqë të errëta, sa që fëmijët pocaqsisen prej mungesës së diellit edhe me gjithë se ushqehen mjaftë mirë, vëjnë prej rahatizmit. Për-

para luftës evropiane Bargulasl gjelberonte si Ujaniku, por sikurse e tregojnë *instikamet* e asaj lufte, Austriakët e patën bënë një qendër ushtarake të madhe, edhe drutë ja patën pre për zjarr. Ata i shuen edhe tufat e kaprojet që i kishin dhanë një famë malit ma përpara. Por nëpër shqembet ka edhe sot ujë edhe fëllaza të bubura, edhe nëpër misroret derra të egër. Në Gusht, kur është misri në vluk të qumështit, katundarët, që janë të ndaluar me mbajtje armë, kalojnë netë të pagjumëta tue u-mundue me trëmbë derrat me britma të egra, me zjarre hamull, edhe me të rrafun të teneqevet.

Nga Bargulasl në Kulmak mba gjashtë orë nga Lindja. Rruga nuk është shumë përpjetë, por është e mërziqshme prej gurëvet. Deri në Novan ka shumë drume gjethë; pastaj skenë është shumë e egër edhe e dishprueshme, pa një burim të vetëm, pa bima, edhe lulet janë tha me të mrrimë të thatësinës së verës. Në këte e përmbi këte naltësinë guri i gëlqeres në Tomorr është aq afër sipërfaqes, sa që toka thahet krejt, porsa pushojnë shinat e Prendverës. Shtektarët kthehen nga veriu atje në kurriz të malit ku dahan ujnën, që rrjedhin nga Beratit e nga Tomorrica, edhe në pakë minuta arrijnë në Kulmak. Në vargje të gjata shkojnë burra gra e fëmij, disa kaluer e disa kambë, disa tue tërhjekë deshët që do të therin e disa të tjerë tue i sjellë këta mbi kual e gomarë. Mbas zakonit të lirisë të Bektashivet gratë janë të zbulueme.

Në shesh të Kulmakut, që është më se 1500 m. mbi rrafshinën e detit, skenë është madhështore. Nga Perëndimi madhësija e Tomorrit ngrihet dik përpjetë gjer në çukat binjake, afro 850 m. përmbi sheshin. Shkambi, me ngjyrë të zërdhulët është këndej i zveshun edhe thikë përpjetë si një mur, e andej është me truma plashash. Disa prej druve janë të gjelbëra e të drejta, disa janë të krrusme, të përdredhme, ose të thyeme

prej ernavet të forta që e msynë shpeshë malin, e atje ku pylli është rrenue prej zjarrit, janë vetëm kërcuj të djegun. Nga lindja, mali me ate shkamb të fshehun në gjelbërim, bëje drejt teposhtë në lumin e Tomorricës, i cili me zi duket në grykën e tij të thellë e të ngushtë. Përtej lumit varg mbas vargut kodrina të gjelbërueme lëkin si valët e detit deri atje larg në orizond, e në mes të tyre një zall i lumit të Tomorricës shkëlqen si argjandi; majë pas maje ngrihen këto deri në qitell nga jugëlindja, dhe nga juga skenë mbyllet me një grup shqembesh të zez, një kontrast i bukur me çukat e zërdhulme. Por bukurija e sheshit është e egër. Lulet e vjeshtës çelin përpara se të vijnë pelerinët, dhe të zbetit e barit e tregon se sa vonë është tretë bora e vitit të kaluem, aqë e shkurtën është vera atje. Teqja edhe tyrbja e dervishit Iljas që e ka ngrefë janë të vetmet ndërtesa që shifin, e sado që toka është zbrumë prej ujti që ecën, vetëm tri rrype arash me grun të rrëguem janë e vetmja shprehje lavrimi; kurrigja tjetër s'i ka qëndruar cikmës së ernavet. Kur merrin unë atje me 1931, nga mungesa e grazhdit i lashtë kualt të kullosin në shesh, si kualt e pelerinëve. Frynte një erë kaq' e ftohtë, që vetëm një orë pas perëndimit të diellit i u-ngrihen lesht përpjetë prej së ftoftit.

Teqja është një ndërtesë e thjeshtë për guri. Në dimën, kur merrin bora ke strehje, vetëm dy a tre dervishë qëndrojnë atje, por në kohën e festës Baba Aliu vjen me ndëjtë i përcjellur prej një numri Dervishësh. Baba Aliu, krijuesi i organizimit të sotshëm të *ziaretit*, është i ri edhe me kulturë; pasi muer edukatë në gjimnazin grek të Kozanit të Maqedonisë, ai mësol vetë me këndje e me folë mirë frëngjisht; pa qenë aspak fanatik, është i dashur me leshtësë së vet. Dervishët si shpeshica e kurrig tjetër të Ballkanit janë të dashur, por të padashur; në natën e afërme, ku Krishti

dikur i kërkonte dishepujt e tij ndërmjet njerëzvet të ulët, padlija asht një pengesë e vogël për me u-bâ klerikal. Baba Aliu edhe dervishët e tij bajnë një figurë të mirë me *taxhat* e tyne të bardha, me xhybet e gjata, edhe me këmishat gjithë farë ngjyrash. Ornamente kristali nga Qerbelaja e shëjtë shkëlqejnë në krahnuer të tyne, edhe në vesh të djathtë të gjithësecillit prej tyne asht varë një rreth që tregon se ata kanë hekë dorë nga martesë.

Teqja ka nga katër të kthyeme me të dy anët e një koridori; njana asht gjelltorja, e të tjerat janë oda bujtësish (mysafirë). Me gjithë se odat e *mysafirëve* janë tepër të vogla, marrin shumë shtektarë në netët kur asht *ziareti* në vluk të vet; shqembe e krevatë që janë vend shumë nuk janë të nevojshme për katundarët Shqiptarë, që rrijnë natë ditë në tokë. Një pakicë pelerinësh më me randësi vendosen në një ndërtesë tjetër të vogël të bamun rishtas, ku ka tryeza edhe shqembe të gjata drrase në odë të bukës, edhe në odë të fjetjes ka krevatë të vendosun një mbi tjetrin si nëpër vaporet. Gjithë shtektarët mblidhen përpara perëndimit të diellit edhe, pasi i paraqesin nderimet e tyne Baba Aliut, shtrihen nëpër odat për me pritë darkën që vjen në mesnatë.

Pijnë duhan e raki edhe këndojnë, sepse e pimja nuk asht e ndalueme ke Bektashijt. Pija e tyne asht alkoholi i Ballkanit që quhet raki, e bashkë me ate stollen copa djathi të bardhë e mulç të zleme. Kangët janë kangë fetare të gjata të Bektashivët. Darka e përbame prej bukë misri, mish të zlem dhe pilaf, nuk ndryshon kurrë; në këtë vend të shkretë s'gjinden as ve, as qumësht, as zarzavate. Ata shtektarë që kanë prurë gratë e fëmijë me vehte, ndjekin edhe sot zakonin e stërgjyshvet të tyne paganë. Si marrin bukë me vehte edhe një numër të math postiqesh edhe velenxesh të trasha, e kalojnë natën jashtë, të shtruem

shpla-shpla rreth dashit të tyne që kanë marrë për të therë, tue ndezë gjithësecilla nga një zjarr që flakurin, për me largue të ftoftit edhe ujçët. Natën vonë skena asht ajo vetë e të bukuravet të mallit. Hanza e plotë ndriçon mallin e zbemë dhe pishat e zeza; bisqe flaksh shkojnë përpjetë nga zjarrnat, dhe re tymi të ngadalshme shtrihen përmbi majat e druve.

Pasi dremisin aqë sa asht e mundun, pelerinët çohen pa zbardhë drita edhe marrin rrugën përpjetë mallit. Me kambët e tyne dridhu-përdridhu mbi gurët e prefët derdhun rrugës, mrrinë në një përpjetje mali me gurë që ikin, ku vetëm guximtarë shkon kaluer. Më njanën anë asht një gropë plot me borë jo e pastër, por e dërgueme nga qielli, sepse aqë nalt s'ka ujë. Tue britun nga gëzimi mbushin enët me borë edhe ngjiten përpjetë. Një orë larg nga teqja i lanë pishat pra edhe dalin në një shpat të rjepët e të gjatë, ku nuk mbin kurrëgjia, veçse një farë truske që nuk e kanë as dhent. Ngadalë ngjiten edhe dy orë, dhe dalin në pikën më të naltë tue i u-marrë frymë prej naltësinës, por tue i u-mbushë shpirti me gëzim mistik, se ja kanë mrrë qëllim.

Çuka e Abas Aliut asht e rrumbullakët në tri anë, edhe në të katërtën varet thikë teposhtë në greminet që e dan nga çuka tjetër.

Sipërfaqja e saj asht një shkretinë shqembesh edhe kthepash, aty-këtu me shumba truske. Në majet fare qëndron tyrbja e shëjtë tue shkelqye, se asht një ndërtesë e re; asht një këmbesh e ka një majat me shtylla përpara. Vendi asht mbuluar me një rrasë të gjatë e të trashë, edhe ke kryet ka vetëm një gur, në majet të cillit asht godendë një taxhë Bektashish. Prapa këtij guri asht *ihrab* nximë prej tymit të qirivet të kushtuor. Disa hujta në majet shërbejnë si dritare, edhe stëllë nuk ka, seps shumë Muhamedanë dishrojnë që të bien përmbi vorret e tyne dielli, era, bora,

edhe shlu. Edhe në kulmit të verës kurrigja nuk banon afër çukës veçse disa barij nomadë të pashpi, Vlleh nga gjuha, që kanë ardhë atje me verue me tufat e tyne. Në kohë të festës disa dervishë kalojnë pak net afër tyrbes, tue bā gropa në dhet për me fjetë në to, që mos të vdesin prej së ftoftit. Buka edhe drut e zjarrit u vijnë për ditë prej Kulmaku, edhe ujët që plnë asht bora e gropës që asht në rrugë. Bashkë me ata vjen edhe një dyqanxhi nga Berati, që e ngref dyqanin në një gropë, për mos me ja marrë era, edhe u shet shtektarëvet sapu, lokum, cigareta, pasqyra, shkrepsa, e rakl. Edhe ky, si kundërshtari i tij që asht ngulë përkohësisht në Kulmak ban një farë tregtije.

Tue qenë tash Bektashi e jo mā pagan, çdo pelerin shkon drejt në mausoleum edhe passi i hek këpucët me një nderim oriental e tue e mbajtë kësulën në krye, puth shtyllat e hajatil, pragun e pervazet e derës edhe rrasën e vorrit. Tue e shikue me drithtim gurlin ke kryet e vorrit dhe vendin e shëjtë prapa tij, tërhiqet bythaprapmes me përluje të madhe, për me i puthë edhe një herë pragun e parvazet e derës; kur ikën ai, një dervish që pret në kambë merr prej tij qirlitë edhe paret që do me kushtue. Prap tue qenë shtektari sa Bektashi aqë edhe pagan, tërhek dashin e kurbanit pak teposhtë Tyrbes, ku asht një dervish që pret afër gropës së kurbanevet. Tue folë nëpër gojë lutjen e tij dervishi, i ven thikën dashit e ja mba kryet që të bjerë gjaku në gropët e mos të shkelet e të pугâhet. „Kabull! kabull!“ thotë përsëri tue ja dorëzue dashin shtektarit, i cili largohet më një anë për me e rjepë edhe me ja qitë përmbrëndjet me të shpejtë. Mbas urdhënit të ri të Baba Aliut ai duhet me ja lanë lëkurën si një kushtim Teqjes së Kulmakut; si mbas zakonit ai duhet me e marrë mishin me vehte për me e hangër një pjesë të shtëplja dhe tjetrën me e shpërnda si lëmoshtë. Mbassi shtëplja e tij mund të jetë dy ose tri ditë larg, edhe në qoftë se e pjek

mishin në rrugë, nga shkak i të nxehtëtit duhet të ngutet. Synnitë edhe të Krishtenët therin një kurban; e kjo dëften se kurbanit asht një zakon pagan.

Ata shtektarë që kanë fatin me e pasë shtëpinë mā afër çukës rrijnë mā shum atje. Disa prej tyne ja çfaqin me zemër mjerimet e veta shëjtit. Pashë një nanë të shqetsueme tue mbështetë pak faqen e fëmisë së saj të sëmundë në rrasët të vorrit me shpresë se kështu do t'i shërohesh. Prap një bujk kërkoi lejë nga dervishi me ndërrue një grusht grunë nga i veti me disa kokrra të grumullit të lanun mbi vorrin e shejtit nga ata që kishin qenë aty përpara këtlj; ai kujtonte se këto kokrra janë të bekueme tue qenë afër vorrit edhe kur t'i trazonte me farën që kishte në shtëpi, do ta shtrinte bekimin mbi të edhe kështu do të kishte prodhim të gratshëm. Një tjetër pelerin i tha dervishit ke gropa e kurbanevet se i dhimte zemra. Si përgjigje dervishi i dha atij një zhur të vogël të lyem me gjak kurbanesh, që ta lidhte në bel e kështu pa dyshim të shërohet. Me pyetjet që i bëjshë unë, dervishi kujtoi se s'kishje fëmi; me një qëllim të mirë e pa ja kërkue më dha edhe një tre zhurë të lyem me gjak, ashtu si kishte me i dhanë një grueje shqiptare, sepse kur lidhe këta gurë në bel, janë një shërim i sigurtë i shterpësisë.

Unë pashë edhe një rikthim interesant në kultin e vjetër. Truma shtektarësh, Bektashij e gjithë, ishin në majët të malit. Faleshin në tyrbes, ripshin dashit, edhe ripshin fela mishit vumun në heje dhe për dervishët edhe për muer. Disa prej tyne veshiroshin me trishtim gorren e fella ndërmjet të dy çukave, kurse disa të tjerë si kot e kot thithshin borë. Më tjetër anë vërejtshin kuan e tyne tue kullotë truskë me buzë e pa qejf, e disa pritshin me shpirtë që kishin sjellë ngarkue nëpër gomaret. Shumë rrijshin tue pa me habi pamjen e gjanë, shpatin e gjatë e të zveshun të majës

së mallt, Durrësin e Vlonën n' at det plot shkëlqim.
kodrat e zeza mbi Elbasanin, shtëpijat e Beratit të
vogëla si miza, edhe malet e nalta përtej në kufi të
Maqedonisë. Nji stuhë e papritun i ra majës së mallt;
edhe pak u-desh që të na huthte era mbi nji greminë.
«Ai asht i zemruem sot!» tha nji pelerin, tue u-zbë
për nji herë edhe tue u-bâ pagan nga zemra. «Kush
është ai?» e pyeta. «Mali», m' u-përgjegj pelerin. «To-
morri», tha nji tjetër që ishte mâ trim. «Abas Allu»,
a priti dervish. N' at moment disa re silleshin rëth,
Pelerinët i shikoshin me tristim edhe prap namatisën
nëpër gojë, «Ai asht i zemruem». Të tremun nga frika,
ngarkuen plaçkat edhe lkën.

VII.

Kangë

Ana e Malit

Mori dardha dimnore,
Ç' e bânë burrin qi more;
Unë e nisa në mulli,
Me i babune mel të ri;
Prita, prita, deri n' qindi
Prita, prita nuk m' erdh,
Vuna furkën un në brez:
Vojta raçë unë në mulli
Çka bân he qën, he thî?
Miellin i a rrjedhte mullini,
Brakeshat i a hante mini;
Gomarin i a mori Drini.
Miellin un e shtina në thes
Burrin e lidha për brez
Kur e qita unë në lāmë,
Po m' duhej si qën pa diambë;
Kur e qita un n' oborr;
Po m' duhej si qën qorr;
Kur e qita unë në derë,
Po m' duhej si kuçë e verdhë;
Kur e qita un n' çardak,
Po m' duhej si qën plak;
Kur un e hypa n' arkë,
Erdhi daci m' a kërcati,
Erdhi pula m' a qucati,
Erdhi mini, m' a përpini.

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

Vojta rashë o në gjini
Pashë një çudë e' i mrekulli;
Po marton iriqi djaln,
Kaçamilli mban bajrakun;
Edhe breshka lodertin,
E hardhuca armonin,
E çapini dhandrrin
Kaçamilli me çapare
Kacaleci po i këcen dajre;
Edhe pula përpurdhë furrën,
Edhe mica gatuen bukën;
Edhe daci mban bishtukun,
Edhe mini po i bje fjollës (fyellit)
Po i gatuej një kulaç Kolës,

Këngë popullore „Gjoleka“

Dëgjuatë o shokë,
Dëgjuatë se ç' u bë
Në fshatë të Gjolekësë,
Vrau njerka djalënë.
Sebep një zonjë u-bë
Që vuri arapinë,
E mori supatënë
Ja nguli në zëmërë,
Bërë kokën thela thelë
Lidhur me bres të gjerë.
Zonjë Gjolekë levende
Në çarçaf e në bedene,
Në skamni pliksje cingarë
Të qasnë fëmija pranë,
Erdhë zuskat e të thanë
Ngreu zonjë gje hapset
Se erdhë evraqet
Të japç instindaqet
Çore nduke faqet.
Bërë buzënë në gas
E ferexheja atllas
Dhe ombrella me mendafsi
Te porta Gjolekësë
Rrin beu kurmbisurë
Me sahat kurdisurë
Telet u shtrënguanë
Shaqir ben' e quanë
Shaqir Be, lul' e xhenetit
Të kërkon vul' e dovetit,

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)

Te rripi baba Zejnelit,
 Se ç' u var një derr i dërrit
 O zoti Muslli Gjoleka,
 Ç' t' u var hanëmi nga dega
 Fatime nuri dilbia
 U-pataksë burërria.
 Nga kaçua nga shamija
 Thanë gjithë kemi gra,
 Io si Fatimekua
 Një pëllëmbë qafë ka.
 Moj kush t' a vuri shaminë
 Lulahu me suvarinë,
 Moj kush t' a hodhi litarë
 Isufi me xhandarë,
 Moj kush t' a hodhi thilenë
 Lulahu me zaptienë.
 Nata duke gdhir e Martë
 Korba u çëço qyqja zëmërol.
 Lava syt' e ndeza zjarrë
 U-ngjita përpjetë malë,
 Vajta mun te shkëmb' i parë
 Gjeçë djalënë të vrarë,
 Ç' i rrin Sherifeja pranë.
 Pashë dy tre hoxhallarë
 Të bukur meit që lajnë
 Njëzet e pesë vjeç djalë.
 Hoxhë së ç' ju kam rixhanë
 Këndoni mirë duanë
 Të keni hallall paranë.
 Korba u djalo,
 Qyqja zëmëro.

Mujo e Halili

Si bani Mujo e Halili
 Tridhet' agë tu Muja kanë ra
 Nji rigja Mujos po ja bajnë
 Na po dalim në bjeshkë e po kërkojmë
 Ishalla kena sahatin e hajrit
 Nashti e gjajmë ndoj Shka m' e pre
 Me te foli Gjeto Bashë Mujo
 Çou Halil gjokat na i tagjis
 Gjoku i Mujos tagjin s' i kërkon
 Por po kasdisë me kamb' t e para
 Me te foli Gjeto Bashë Mujo
 A ndigjoni tridhet more shokë
 Se n' ato bjeshkë sot nuk po dalim
 Se kur s' e han gjoku tagjin
 Shej' e mirë për ne nuk është
 Me te foli Zuka bajraktari
 Tash ke nisë Mujo m' u-plakë
 Tash ka nisë pleqnija me t' marrë
 Tash ke nisë more Mujo m' u-tutë
 Pasha' i Zot more Mujo qi m' ka dhanë
 Mos me kanë ma i vogli ndër ju
 Mos me kanë ma i vogli e i ri
 Bash dy copësi krye ta shkurti
 N' idhnim Muja n' kambë a çue
 M' i ka ra gjokut n' shpinë
 Tyn e mjequll gjokut e ka bërë
 N' ato bjeshkë trimat kenkan dalun

Në lugje t'verdha trimat kenkan ra
 Me njmijë Shkje trimat janë zatetë
 Njmijë Shkje pushkë me ta kanë qitun
 Dymdhet pushkë Mujon ma kanë marrë
 Tridhet agë rob na i kanë zanë
 Permbys Muja kenka ra
 Po don shpirti për me i dalë
 Turqnisht gjokut m'i ka britë
 Bisht e krye bashkë do t'i bajsh
 Gjâ e gjallë n' dorë mos me të shti
 Kurkush hajrin ty mos me ta pa
 Se hajrja eme ty sot t' ka lanë
 Rreth e rreth gjoku si po i sillet
 Po don Mujon në shpinë m'e qitë
 Ç' at herë kllapi Mujos m'i ka dalë
 M'i ka britë Zanës probateshë
 Po a po vjen Mujon m'e pshtue
 Se dymdhet pushkë Mujon ma kanë marrë
 Vrap â shkue zana Probrateshë
 N' konak t' vet Mujon e ka marrë
 Kur janë mbushë dymbdhet ditt e nett
 Si â kanë Muja kenka bâ
 I paska ra gjokut në shpinë
 Fill te kullat kenkan ra
 Po i çon fjalë Sokol e Halili
 Pash një Zot more Mujo qi t' ka dhanë
 Në ko(f)sh me kanë kurr për mue në
 [kët dyrnja
 Sot mrapa mue për me m' ra
 Se kur t' vin e Djela nade
 Donë me m' qitë te Kisha e mejdanit e
 [me m' pre

Kqyr shka bani Gjeto Bashë Muja
 A tefdil bash trimi kenka bâ
 M'i ka veshë petkat magjarisht
 Na ka marrë shpatën të mejdanit
 Shapkën trimi ma ka qttë n' krye
 M'i ka ra gjokut n' shpinë
 Tym e mjegull gjokun e ka bâ
 Fillë tu Kisha Muja kenka ra
 Se në Kishë Muja kenka hypë
 Dymdhet Popa qi më Kishë m'i kish gjetë
 Dymdhet Popat me shpatë i ka pre
 Kah po vinë Shkjet me Halilin
 Kambësh e duerësh Halilin e kanë lidhun
 Donë me e qitë tu Kisha m' e pre
 Të gjithë tuj pi ven' e raki
 Pija m' krye i paska ra
 Se përpara Muja i paska dalë
 Me dy tehat shpata q' i kish pre
 Njmij Shkje Muja q' i kish pre
 Kambësh e duersh Halilin na ka zgjidhë
 Me gajret t' math n' Jutbinë kenke ra
 Kqyr shka bani Sokol e Halili
 Të gjith trimnit Mujos don me ja marrë
 Kqyr shka foli Gjeto Bashë Muja
 Zoti të vraftë Halil i ka thënë
 Turku Turkut mejdan qish me i lypë
 Jo me i lypë i vllai të vllat
 Janë shkue trimat nanën e kanë pvetë
 Ju të delni bieshkëve e të kërkon
 I cilli t' rrinë buk pa hangër
 I cilli t' rrinë uj pa pi

Të gjithë trimnit shoqit po ja merrni
Në bjeshkë t'nalta trimat kenkan dalë
Paskan ndëjë dymdhet ditt e nett
Kur janë mbushë dymdhet ditt e nett

Kqyr Halili Mujos shka i ka thanë:
Pashë një Zot more baca Mujo
Po a din ujë në këta bjeshkë për me pi
Pse mue shpirti po don për me m'dalë
Ndo po e thëri gjokun më bri
Edhe gjakun gjokut po ja pi
Unë një ujë të mirë e di
Qi kurkund shoqin nuk e ka
Veç një-mij Shkje kronin po e ruejnë
Ti në m'i dhaç tri besë të forta
Qi na tu kroni kur të bimë
Shoqi shojt llaf nuk kem'm'i bâ
Po shoqi shojnë na kem'm'e ruejtë.
Se tu kroni trimat kenkan ra
Asht avitë Halili ujë për me pi
Kqyr shka foli Sokol e Halili:
Pash një Zot Mujos i ka thanë
Pa kqyr me pa një çudë të madhe
Se dy desh golana n'ujë kenkan ra
Edhe ndër vedi desht si po vriten
Llaf po i ban për mustakë të vetë
Zoti të vraftë Muja i paska thanë
Po a e din bir besë që m'ke dhanë
At herë Shkjet pushkë m'ta kanë qitë
Rob të gjallë të dy i paskan zënë
Në burg të dy i paskan mshillë
Shtat viet pa pa ditë e po pa diill
Kish m'arë vajin Halili e po kan
Me te foli Qeto Bashë Muja
Po shka ke Halil që po kan

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MIRIN BARIETI" (2018)
SHKODER

Nevoj' kam me britë e me plasë
Kand n' oxhak nuk kena lanë
Shuej Halil e Zoti t' vraftë
Se kam lanë Haj Kumen me barrë
Si më deshte Zoti një djalë me ja falë
Aj shtatë vjeç djali kur të bâhet
Ne të dyve prej burgut qi na nxjerrë

Kange të Labovës së vogël

1.

Bureku me lakëra
E vura te vatëra
E cimbsi macja
Çit moj maçe, çit e shkretë
Se më le burrin pa drekë.
Vrap e thera pulënë
Të gënjejë burrënë
Burri s' u gënje-ka
Mashan e rrymbye-ka
Në kurris ma thye-ka

2.

Ç' u nis plaku e djali bashkë
Ç' u poqnë me çupën n' udhë
Djali thotë ta marrë unë
Plaku thoshte? Jo, po unë
Çupa thoshte s' e dua plaknë.
„Se ka kurrizin të dalë
Se ka dhëmbëtë të rarë“.
„Rri çupë të të qaj hallë,

„Ç' më ka gjetur për dhëmballë:
„Ja hipa pelës së bardhë,
„Vjata në pazar me dardhë,
„E shkreta ktheu samarë,
„Më theu dhëmb' e dhëmballë.
„Rri çupë të të qaj hallë,
„Pse kam kurrizin të dalë,
„Hipat në një degë lisi,
„Fryjti era e më gremisi
„Si kaçup më rrukullisi,
„Prandaj më dolli kurrizi“

3.

Shami-e kuqe si gjaku,
Më vrave të vraftë haku,
Më prishe të prishurinë,
Më bëre merak të zinë,
Se për tyj prisha shtëpinë,
Sa lero dhëntë në brinjë
Nisesh e vijo tek tinë
Plot ta mbushij jemeninë
Me korinth e me thelpinë
Me shpatulla dhe me binjë.

4.

Një ditë nga mali dolla
Një zë bilbili dëgjova
Më selam nga zhiqo zonja
Nga bejke mandile-holla,
S'ufosur gjoksën me folla,

Gjithë bajame të holla,
Ardhuro që nga Mecova
I kish bërë usta Nikolla
O usta të lumtë dora.

5.

Vjen mikja nga Zagori
Nëpër dhën të mija shkoi
Me tumanë m' i vërboi,
Qëntë m' i vrau e m' i shoi
„O çoban, çoban i dhënet:
„Në ke besë, bjeru qënet“.
„Bjeru për shpyrt të s' at ëme“.
„' besë kam, a besë ziu,
„Mikja djalë, valiu
„Mikja si Halim Pasha,
„Del në brek e vret të trasha.
„Un' e puth e ajo hasha.

Kangë popullore

Ra një vesë shi na zhyti dhenë
Ra Pashaj në Tepelenë
Gju për gju me Muhtar Benë
Muhtar Be Muhtar Vojvoda
Ku i le të shkretat oda
Me një nëne e dy motra
Qaj moj nëne qani motra
Muhtar Benë ç' e zuri llota
Mu te sheshi te xhamija
I vinin kopcet vija-vija
Kush i bën a kjo Nekija
Kjo Nekija e hollë e gjatë
Ç' e rrëmbyen një tre Vlonjatë.

VIII.

Prralla

Plaka dhe Gjarpëri

Një herë na ishte një plakë, e cila nuk kishte as fëmijë as gjë tjetër, përveç një kasolle të vogël ku mblidhesh. Kjo vinte ditë për ditë në pyll për të bërë dru. Një ditë tek po bënte dru, i futet një gjarpër dhe kjo nuk e pa, po i ngarkoi drut në kurriz e shkoi në shtëpi; po, kur lëshoi drut për dhe, gjarpëri doli nga shkarpat e po loste me macen. Plaka nuk e trazoi atë, po e mbajti në vend të djallit, mbassi s' kishte fëmijë. Gjarpëri sa po vinte po rritesh dhe po trashesh, e kështu, një ditë i thotë plakës: Plakë ecë tek mbreti dhe i thuaj që të më apli çupën e tij për grua dhe kjo i thotë: mirë, or bir, po si mund të të jap mbretin çupën e vetme ty, që je një gjarpër. Ky i thotë që çka mëmë, ecë atje e të shikoj se çdo të thotë. Plaka donte s' donte vajti tek mbreti; po ruejtësit nuk e llinin që të hynte tek mbreti se i thoshnin që ç' kërkon ti këtu dhe ç' punë të më mbretin; kjo thoshte që unë nuk ikinj, po dua të llososem gojë për gojë me mbretin se ashtu e kam punën. Më në fund ata e lanë dhe kjo u ngjiti lartë tek mbreti dhe i tha: Mbret, turp kam, po, mbasai jam e përçatur, po ju them që unë kam një djalë gjarpër dhe do çupën e zotrisë s' atë për grua. Mbreti po na ndigjoi këto fjalë, u zemërua dhe i tha të shlymen nga shkallët, dhe kështu plaka theu këmbën, e, duke çu, luar, shkoi në shtëpi, ku në të mblkonte gjarpërin që ngeli çalamane. Po gjarpëri i tha që ti mos u bëj merak për këmbën se ia shëroj unë, po vetëm këtë punë më nbaro dhe kështu nxjer një unazë nga xhëpi dhe i fryt duke thetur që plakës t' i shërohet këmba; dhe për njëherësh këmba i u shërua plakës.

Të nesërmen, gjarpëri dërgoi prap plakën tek mbreti, po i ngjajti si radhën e parë, d. m. th. me të shtytëra, e kështu plaka bëri be që nuh do të vinte më. Po prap të tretën ditë gjarpëri i thotë plakës që ecë edhe sot tek mbreti, se kjo është hera e fundit, dhe më nuk do të të dërgonj. Plaka nuk donte, po mbassi ky e vuri në be dhe mbassi ishte hera e fundit, vajti tek mbreti dhe i thotë: Mbret! unë dua me do e mos çupën e Zotris s' ate për djallin, se gjeta ograndinë (belanë) me të dhe mbreti vuri buzën në gaz dhe i tda plakës që unë po e jap çupën e vetme t' yt birl, po me këto kondita:

1) Kasollet që kenë sot deri nesër në mëngjes të bëhen pallate më të mëdhej se të mijat.

2) Rruga që nga porta e jote e gjer tek porta e ime të shtrohet me kadife të mëndafshë.

3) Të jenë 400 kalorës krushq, nga çdo lloj boje që të gjindet në botë; në qoftë pra se bëhen të gjitha këto deri nesër në mëngjes, atëherë çupa e ime do të bëhet nus' e djallit t' ënd. Plaka si i mori të gjitha këto, shkoi në shtëpi duke gëzuar, më tepër që nuk u-rrahti, dhe ia thotë gjarpërit të gjitha me radhë; dhe gjarpëri i thotë që çka të gjitha këto do të bëhen.

Si u-bë mezi i natës, gjarpëri i fryti unazës dhe tha që kasollet e plakës të bëhen pallate më të mëdhaja se të mbretit; e pallatet u-bënë. Plaka që ishte duke fjetur në rogos përnjherësh u-gjind në krevat me susta. Prap i fryti unazës dhe tha që rruga të shtrohet me kadife që nga porta e ime e gjer tek porta e mbretit, dhe kjo u-bë, dhe më në fund i fryti prap dhe tha që të bëhen gadi 400 kalorës prej çdo lloj boje dhe këta u-bënë. Si i mbaroi të gjitha këto ky ra posht për të fjetur dhe i porosi kalorësit që të rrinë përqark shtëpive.

Mbreti, kur u-ngriti nga gjumi në mëngjes, shtyri syt përtej dhe shikon një palë pallatë të mëdha dhe

të bukura, e po çuditësh, se të kujt janë këto shtëpi kaq të mëdha dhe përnjherësh thërret të shopen e i thotë, pallate janë ato moj grua apo më bëjnë syt! E shoqja i thotë që po, or burrë, pallate janë dhe janë shtëpit' e plakës që ishin kasolle mbrëmë. Atëherë mbreti i ranë ndërment konditat që i kishte dhënë plakës dhe bur e grua zunë të qanin për çupën që do ta merrte gjarpëri e, mbassi kishin dhënë fjalën, nuk mund të kthenin dot.

Si do që qe, erdhi pra koha e caktuar për të marrë nusen; të gjithë karorësit u-bënë gati e gjarpërin e ngarkuan në një palë hebe te mëndafshita dhe vajten tek mbreti duke kënduar. Këtu si e shkakuan gjarpërin prej kalit e çuan tek mbreti dhe tek mbretëresha për të puthur dorën; po këta në vend të gëzimit kishin hidhërim, pse thojshin që ku e mbytëm neve çupën dhe ç' qe ky fat aq i dobët që të bëjmë krushqi me gjarpërin. Nusja u-muar dhe dasma mbaroi. Kur erdhi koha që dhëndri të bëjë zakonet e çuan në dhomë të nuses, e cila kur pa gjarpërin u tremb dhe zu të çirresh, kur përnjherësh doli nga lëkura edhe u-bë një djal aq i bukur, sa ajo u-çudit shumë, nga që s' kishte parë ndonjë djal aq të bukur. Atëherë ky i thotë së shoqes: Grua vërtet t' u-rrëfyesh njeri, po ti mos kullzo gjëku di, që unë natën bëhem njeri e ditën gjarpër, se atëherë unë jam i lkur dhe ti nuk do të më gjes dot. Kjo i thotë që jo, or burr, unë nuk rrëfej burrë, po më kallzo se e ke emrin; dhe ky i thotë që mua më quajnë Shpejt.

Të nesërmen mbreti dërgoi deri në shtëpi të gjarpërit për të marrë vesht për çupën që është gjallë a jo, dhe, kur i thotë mbretit që çupa është mirë dhe merak mos u-bë, ky u-çudit, po prap se prap nuk mbesonte. U-mbust në javë që ishte bërë dasma dhe mbreti dërgoi për të marrë çupën me gjithë gjarpërin për gosti. Kur erdhi çupa dhe gjithë dhëndrin në shtë-

pi të mbratit e ëma e çupës po qante dhe i thoshte së bijës që, bo bo moj bijë, ku të mbytëm! Ç' fat i zi qe ky për ty! Kjo thoshte që e kam fare mirë, mëmo, këtë kismet pata.

Nuk shkuan shumë ditë, kur na u-bë një dasmë aty në mëhallë të mbretit, ku ishte thlurur mbreti bashkë me gjithë çupën. Gjarpëri i thotë së shoqes që ti grua ecë që nashti se unë nuk vinj njëme, po natën, mbassi nuk mund të bëhem njeri dhe nuk dua që të më marri vesh njeri, po edhe ti mos kallzo për mua ç' pe se, sikurse të kam thënë, unë jam i ikur. E shoqja shkoi në dasmë dhe gjarpëri, si u-bë natë, doli nga lëkura, u-vesh me një palë robe fare të mira dhe shkoi në dasmë. Kur vajti atje, të gjithë njerzit u-ngritën në këmbë dhe po çuditësin se nga erdhi ky engjëll kaq i bukur. Këtu ky, si ndenji pak, mori një valle aq të bukur, saqi të gjithë njerëzit ngelën të habitur dhe po thoshnin se ky nuk është nga njerëzit e kësaj bote, po nga njerëzit e qiellit. E ëma e çupës, që po rrinte tok me të i tha së bijës duke qarë: Ah moj bijë! sa e lumtur do të ishje, në qoftë se do të shikonja ty me një kësisoj burri; çupës s' i u-mbajti më, po tha që ky është burri im mëmo, ky është Shpejti im i dashuri. Këjo me të thënë këto fjalë Shpejti u-bë i padukur dhe gjithë sa ishin atje u-çuditën që ç' na u-bë ky engjëll kaq i shpejtë. Çupa kur shtyri syt përqark dhe nuk po shihte gjë, zu të qanjë e i tha s' ëmës: bo, bo moj mëmo, ç' më bëre kështu: ai më pat thënë që mos kallzo gjëkund, se jam i ikur, dhe me të vërtetë nuk po duket. Nashti në qoftë se më doni, un do të vete ta gjenjë ku të jetë dhe dua prej jush një palë këpucë hekuri, një shufër dhe një trastë, se kështu më patë thënë. E ëma dhe i ati i dhanë të gjitha ç' kërkoi dhe u nis për të gjetur të shoqin. I kë bir ik, e çupa arrin tek dielli, ku gjeti vetëm t' ëmën e diellit dhe kalamajt, të cilët posa e panë i u-sulën për ta ngranë, po e ëma e diellit nuk i la dhe e futi mbrenda në shtëpi

e e pyeti që pse kish ardhur gjer këtu. Kjo la kallzoi punën me radhë dhe i thotë që dua të pyes t' yt bir se mos e ka parë gjëkund, me qenë se breth ditën; kjo i thotë që dielli nuk ka ardhur akoma, po kur ë vijnë e pyesim për këtë gjë, po vetëm kam frikë se mos të hanjë, kur të vijnë, se ai është i lodhur dhe ndjen era njeri. Vajza i thotë që po të duash zotrote ai nuk mund të hanjë; dhe plakës i erdhi keq dhe e fshehu. Kur erdhi dielli më darkë, i lodhur nga rruga, posa që u-ungj i thotë s' ëmës që po vjen era njeri mëmo, po ma bjer t' a kllapit, se jam shumë i lodhur. Kjo i thotë që neve, or bir, nuk kemi njeri këtu dhe kush është ai që vjen deri këtu ku jemi neve; po ky i thotë që po, mëmo, po këtu ka njeri, po nxirre se nuk e ha po vetëm t' a pyes që pse ka ardhur. E ëma i thotë që bëj be që nuk e ha, atëherë mund t' a nxjerr; dhe ky bëri be dhe kështu e ëma e nxori çupën përpara të birit. Atëhere dielli i thotë çupës që pse ke ardhur gjer këtu, moj bijë. Kjo i thotë që të kërkonj t' im shoq Shpejtin dhe erdha të pyes vetrin t' ende se mos e ke parë gjëkund, me qenë se breth gjith ditën. Ky i thotë që mua nuk ma ka zënë syri gjëkund, po ecë e pyet henën se mos e ka parë ajo natën.

Vajza e shkretë, merr këmbë në krahë, kur i thonë fjalës, dhe duke ecur me natë me ditë me zi arrin tek hëna; po, edhe këtu nuk gjeti gjëkafshë, se kjo e dërgoi tek era. Prapë shkretë e rashitur nga udha e gjatë, nisat për tek era, dhe me shumë mundime e vuajtje arriti në shtëpi të erës, ku gjeti vetëm plakën e erërat e vogëlat, të cilat duke frytur i vlin përqarkë për t' a ngrënë, po e ëma nuk i linte dhe e futi në shtëpi e i thotë që pse ke ardhur gjer këtu moj bijë. Kjo la kallzoi punën, për të cilën kishte bredhur. E ëma e ëmës i thotë që çka, e pyesim, moj bijë, po vetëm kam frikë se mos të hanjë, se ajo vjen

e lodhur dhe po të ndjenjë erë njeri, të vërsulet përnjëherë. Kjo i thotë që po të duash zotrote ajo nuk mund të më hanjë; dhe plakës i erdhi keq e kështu e fshehu.

Kur erdhi era në kohë mëngjezit, posa që hyri në shtëpi ndjen era njeri dhe i thotë s'ëmës që po ndjenj era njeri, mëmo, po nëma t'a ba se jam e lodhur. E ëma i thotë që ku gjetëm njeri këtu, moj bijë; mirë po kjo nguli këmbën që nxirre, deri sa tha më në fund që nuk e ba moj mëmo, po nxirre t'a pyes; dhe kështu e ëma si e vuri në be e nxori vajzën. Atëhere era e pyeti që pse je munduar gjer këtu, moj bijë; kjo i thotë që unë kërkonj t'Im shoq Shpejtin, i cili ka mjaftë kohë që më ka ikur dhe nuk po e gjenj dot. Era i thotë: burri yt është përtej detit dhe e ka marrë kuçedra, po që të veçë deri atje është shumë lark. Kjo i thotë që unë do të vete, edhe sado lark që të jetë, po vetëm të lutem shumë që të më marrish pak zotrote deri sa të kapërcenj detin. Era i thotë që unë të çonj deri atje, po kam frikë se mos bjeç gjëkund, se unë ikinj shumë shpejt. Kjo i thotë që unë nuk bie, po vetëm këtë të mirë të më bëç; dhe kësaj pra i erdhi keq dhe kështu e mori kalapiç e i tha që mbahu fort në flokët e mlij dhe mos shiko poshtë se të merren mënt dhe, me një të frytur, e çoi përtej detit tek një çesme. Këtu vajza e shkretë ndenji për të marrë pak vehten, po, kur përnjëherësh po tundeshin malet dhe një ulurim' e madhe u ndje; atë çast erdhi kuçedra në çesmë dhe posa që e pa çupën këtu zu të karcenjë me një këmbë dhe thoshte: „Qeçë me një e m'u-bënë dy xhan moj lule“ dhe përnjëherësh e rrëmbëu çupën dhe e çoi në shtëpi të saj, ku ishte edhe Shpejti. Ky posa që e pa të shoqen e njohu me njëherë, po nuk kuxonte t'i filiste se kishte frikë nga kuçedra, dhe për të mos marrë vesh ajo një mëngjez hudhi unazën e tij në ibrik ku lante syt që

të merrte vesh çupa që ai ishte i shoqi; dhe me të vërtetë, kur kjo po lante syt në mëngjez i ra unaza e të shoqit në dorë dhe përnjëherësh e njohu që ishte unaza e të shoqit dhe se ai ishte burri i saj.

Si u-muarën vesh pra burri e grua, i thotë i shoqi që ti grua mos u-llafosë me mua, kur të jetë kuçedra këtu, se po të na marrë vesh ajo, ka për të na ngrënë.

Kuçedra si i majni mirë që të dy këta, donte që t'i hante, dhe më përpara donte të hante gruan, se i ra era se kjo bënte fjalë gjithënjë me të shoqin, mbasandaj djalin. Nji ditë pra kuçedra i thotë çupës: Bijë, kur të vijn pastaj në darkë t'a gjenj shtëpinë vënde-vënde të fshirë dhe vënde-vënde pa fshirë. Kjo po mendohesh se qysh të bënte, kur atë çast ngrihet i shoqi prej gjumit dhe i thotë që pse rri kaq e mënduar; kjo i thotë që kështu kështu më tha mëma (pse kështu i thoshnin kuçedrës), prandaj po mendohem dhe nuk di se qysh t'a bënj. Ky i thotë që vënde-vënde këtu e bënj unë; bjer një qeth dhe vere këtu fshije qark e përçark, mbasandaj hiqe prej aty e vere në një vend tjetër, e kështu deri sa të mbarrësh dhe do të shikosh se vënde-vënde fshihet dhe vënde-vënde ngelet pa fshirë.

Çupa e bëri ashtu si i tha i shoqi dhe, kur erdhi kuçedra në darkë e pyeti vajzën që a e mbarove rrasinë që të dhashë. Kjo i thotë që e mbarova, mëmo, e mbarova, dhe kuçedra përnjëherësh e shikoi shtëpinë në ishte bërë ashtu ajo; po si e pa që ashtu ishte bërë, atëhere i thotë çupës që kjo nuk është mendja jote po e t'yt shoqi, po çka ka për të parë dhe ay. Të nesërmen i thotë prop çupës: Bijë, kur të vij pastaj në darkë të gjenj dy vazane plot me lotë, se po natë gjeta kam për të ngrënë. Si iku kuçedra, kjo mori dy vazanët i vuri përpara dhe po qante që t'i mbustte me lotë, po më kot se ata kurrë nuk

mbusheshin. Kur u-ngrit i shoqi, sheh se gruaja po qante dhe i thotë që ç' bën kështu; kjo i thotë që më porositi mëma dhe duhet t' i gjej plot deri në darkë, se ndryshe do të më hanjë. Ky i thotë: Buda-laçkë: sa e marrë që je; po a asht e mundur të mbushen kazanet me lotë? Pusho se këtë e ndreq unë, ti merri dhe mbushi me ujë plotë e u shtjer nga një grusht krypë dhe mbuloi; e kjo bëri ashtu si i tha i shoqi. Kur erdhi kuçedra në darkë e pyeti këtë: a e bërë bijë porosinë që të dhashë? Kjo, me gëzim i thotë që e bëra, mëmo, e bëra; dhe kuçedra vete që të shëkonjë në janë vërtet me lot a jo dhe i shikon me majën e gjuhës; kur i pa se vërtetë ishin pak të kripura, i thotë çupës që e di moj bijë e di se kjo nuk është mëndja e jote po e Shpejtit dhe kështu mori mëri me dialin dhe donte që t' a hante; po djali e kuptoi dhe kështu u vesh me një palë roba të vjetra dhe shkoi në pyll të kuçedrës e po bënte dru. Kuçedra po e kërkonte pil më pil, po nuk e gjente dot. Një ditë, kur ky ishte duke bërë dru, shkoi kuçedra pranë pyllit dhe, posa ndjeu sëpatën dank dank the-ret që cili je ti që bën dru në pyll t' im; ky i përgjigjet dhe i thotë: Unë jam një fukara dhe po bën një arkë për një djal që vdiq sot. Kuçedra i thotë: cili djalë është ky që ka vdekur? Ky i thotë që është një djalë i bukur që quhesh Shpejt. Kjo posa mori vesh për Shpejtin që kishte vdekur, u-gëzua shumë dhe i thotë atij që oh! sa më qenka bërë qejfi për atë, e u-afrua pranë arkës. Atëhere, ky i thotë: A e njëfunt zonjë atë djalë? Kjo i thotë që po; e, po, atëhere, merrni pak mundimin zotrija e juej të futeni brënda që të shofë në e kam bërë mirë. Kuçedra thotë: pooo, vetëm jam e gëzuar që paska vdekur ai qen dhe për-njëherësh u-fut brenda n' arkëz; e ky me të shpejt e mbylli kapakun me kyç dhe e dogji me dru të thatë që kishte bërë gatë. Si u shkurua mirë që kuçedra u-

bë hi, atëhere shkoi në shtëpi dhe i thotë së shoqes që kuçedrën e dogja, po tani bëhu gadi që të shkojmë në shtëpi t' onë; dhe kështu si muarën laçkë e plaçkë, shkuan jetë të lumtur, pse i shoqi që atëherë ditën bëhesh gjarpër dhe natën njeri, tashti u-bë njeri për gjithmonë.

Njeriu e gjarpni

Një gjarpën po fyshkëllente në një rrah që po digjesh. Një bari me dele vot me e qitun. I hudhi shkopin, d. m. th. i a zgjati, ene gjarpni i u-gjiti për zdapi krahit e i gërthel qafën për dashtni e j tha:

— Ja të shkojmë ke i pari i im.

— Jo! thotë ky.

At thotë: — Do të vish —

Ma në funt bariu kanisi me shkue.

Rrugës i thotë gjarpni:

— Mbretit t' onë t' i lypish me t' a dhanë atë gjanë që nigjon me folë bagtit' e shpezët e çdo gjë e me i kuptue. Me të dhanë pare mos ia merr.

Edhe shkuen të dy bashkë ke shpella ku rrite mbreti i gjarpjvet.

I thotë gjarpni ati mbreti se si kam pësue e më ka pështue ky njeri, po t' i japish një bakçish.

At mbreti i gjarpjvet e ka pyetë: — Ç' don?

I ka than' at: — Due të gjanë që të nigj bagtin' e gjan' e shpezët tu folë.

At i nesli pare me i dhanë.

Po ky i tha: — Nuk due par

At gjarpni i shpëtue i thotë mbretit:

— Si mos t' i japish? — Due gjanë që të lyp ky, unë do t' shkoj përeri me këtë e të digjem.

Atëhere mbreti i gjarpjvet i a ka dhanë atë gjanë që nigjon shpezët e bagtit kur flasin.

Barlu e muer atë gjanë ene shkoi ke delet.

* * *

Nji ditë po rrinte ki barlu me delet në një livath afër një pylli.

Nji sorrë po bërtitej: „Krak, krak!“ po bante.

Filloi tuj bërtitë e një tjetër: «Krak, krak!»

Po i thonte njana tjetrës: «Çka po na din?»

Ajo i thonte: «Jam e re, nuk di gjë, po ç' na din ti?»

Thot' ajo sorra:

— Unë po të dëftoj: Ke fërkohet ai dash ke çal gur janë ca pare edhe t' u-therret ai dash e të bahet kurban, ato pare dalin.

Ki bariu e nigrjoi se ç' thanë ato sorrat, ke po folshin njana me tjetrën. U-ngre m'at dakikë, e therri dashin, e bani kurban edhe çiti ato paret qi dëftuen sorrat ke ai guri.

I muer paret ai bariu e u-ba zengjin i madh.

* * *

U-niska një ditë ai bari tuj shkue në malt ke mandra me gjithë të shoqen; vetë më një kal hypun e të shoqen me një pelë.

Pela ka noth' me barrë edhe ajo grueja me barrë.

I thotë pela kalit: «Ma kadal' o kal, se unë jam vet' i katri e ti je vet' i ditë».

Ai e nigrjoi se ç' i tha pela kalit edhe i zdrypi e i hypi pelës vetë e të shoqen e vu mi kalët.

I thotë kali pelës: «A je ma e lehnë¹⁾ tash?»

— Po! i thotë pela, jemi tre për tre.

Ai bariu qeshi me një gajs të math.

E shoqja u-kujtua se diçka i nigrjoi kalit e pelës e i thotë të shoqit:

— Të më dëftojsh ne mue se ç' thanë kali e pela. Ai thotë:

¹⁾ nesi=i nisi. — ²⁾ si mos t'i japish=po të mos i japish.

— Kadalë! të shkojmë një herë në mandërt e masandaj të dëftoj.

Shkuekan në malt ke mandra e thotë barlvet ai njeriu:

Therrni një dash.

Vatkan këta, kapkan një dash.

Thotë dashi:

— S' e kam ditë se më vjen exheli kaqë shpejt. Vetë më kanë pas' lanë për marrës²⁾, për shtojisë d.m.th E nigrjoi ai njeriu se ç' tha dashi edhe tha:

— Lëshonle e kapni një tjetër.

Kapkan një kinxh; edhe ai por si dashi u ankue.

— Unë jam i vogël e nuk më lanë m' u rritun.

E ama e qingjit bërtitke: «Katër vjet rresht, se kinxhat m' i hanë»!

Bariu thotë: «Lëshonle ene ate».

Kapkan një dele të vjetër. E therrkan, po ajo grueja gjithënjë i thonte të shoqit:

— Të ma dëftojsh atë fjalën.

Ai i thonte: «Sa të shkoj në shtëpi do t' a dëftoj, tue e majtë me rrena të shoqen, se me i dëftue vdiste.

* * *

Shkuen në shtëpi, po ajo gjithënjë i thonte: «Dëftomë»!

Atij i u-mush mendja me i dëftue.

Qeni, kur i shtinë gjellën, nuk po e hante e rrinte idhmue.

I shkon gjell e i thonte:

— Të vij ta ha unet, mass' nuk je tu' hangër ti?

Ai thotë: — Nuk e di ti se me asht të na dëftoj i zot'i shtëpis e s' ka kush na ushqen.

I nigrjoi ai njeriu ke po folshin qeni me gjell.

Edhe zoqit e fletës po bapnin: — ç' cërr! asht tu' dekun i zot'i asaj shënjë e na kemi me hangër thërmike buk. Ai njeriu e muer vesht se un vdeskem si të dëftoj e së shoqes nuk pat çka me i ba, porse e vuan.

¹⁾ i lehnë = i lehte. — ²⁾ marrës = damas.

**BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)**

Çmimi: 0 Lek

BIBLIOTEKA PUBLIKE
"MARIN BARLETI"
SHKODER (2018)